

Monitor Discriminatie

HAAGLANDEN &
HOLLANDS MIDDEN

2016

Stichting **indb**
Inclusie & discriminatiebestrijding

Monitor Discriminatie

2016

HAAGLANDEN & HOLLANDS MIDDEN

Het recht op gelijke behandeling vormt één van de pijlers van het maatschappelijk verkeer tussen burgers onderling en tussen burgers en de overheid. De bescherming van burgers tegen discriminatie is noodzakelijk voor het functioneren en het beschermen van de rechtsstaat, de sociale samenhang en de onderlinge maatschappelijke verhouding.

UIT:
Memorie van toelichting
Wet gemeentelijke anti-
discriminatievoorzieningen,
mei 2008.

Colofon

AUTEUR | Atlin Sandvliet

DATAVERWERKING | Marina Rietman

VORMGEVING | LenShape

Stichting **indb**
Inclusie & discriminatiebestrijding

Dit rapport is in overleg met politie-eenheid Den Haag opgesteld door Stichting voor Inclusie en discriminatiebestrijding Haaglanden en Hollands Midden. De Nationale Politie en het College voor de Rechten van de Mens hebben voor deze uitgave gegevens beschikbaar gesteld.

De Monitor Discriminatie 2016 Haaglanden en Hollands Midden verschijnt gelijktijdig met vergelijkbare rapporten over zeven andere regionale politie-eenheden en het landelijk rapport Discriminatiecijfers in 2016. Met deze publicaties is een stap gezet in het stroomlijnen en uniformeren van rapportages over discriminatieregistraties. Hierbij wordt nauw afgestemd met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Nationale Politie.

Het landelijk rapport en alle rapporten op eenheidsniveau zijn te vinden op de website van de Landelijke Vereniging tegen Discriminatie (LVtD): www.discriminatie.nl

INHOUD

INHOUD

Samenvatting	6
Voorwoord	8
1 Discriminatiemeldingen in Haaglanden en Hollands Midden	9
1.1 Inleiding	9
1.2 De discriminatiegronden	9
2 Een nadere kijk op de discriminatiemeldingen in 2016	11
2.1 De meldingen bij de ADV	11
2.1.1 Breuk met de dalende trend van de achterliggende periode	11
2.1.2 Toename vijandige bejegening	12
2.1.3 Discriminatie op de arbeidsmarkt blijft	13
2.1.4 Overige maatschappelijke gronden	13
2.2 Een nadere kijk op de discriminatiemeldingen bij de politie	14
2.2.1 De dalende trend en grote verschuivingen	14
2.2.2 De directe woonomgeving en de openbare weg scoren het hoogst	15
2.2.3 De aard en omvang van discriminatiemeldingen, verdeeld naar districten politie-eenheid Den Haag	16
2.3 Registraties van het College voor de Rechten van de Mens	17
3 Discriminatiemeldingen per gemeente	18
3.1 Inleiding	18
3.2 De meldingen per gemeente, op basis van cijfers van de ADV	18
3.2.1 Het aantal meldingen per gemeente in Haaglanden en Hollands Midden	18
3.2.2 Het aantal reguliere meldingen per 1.000 inwoners	19
3.2.3 Discriminatiegronden en maatschappelijke terreinen	21
3.3 De meldingen per gemeente, op basis van de cijfers van de politie-eenheid Den Haag	22
3.3.1 Een sterke daling tussen 2014 en 2016	22
3.3.2 Het aantal meldingen naar gemeente en discriminatiegrond	23
3.3.3 Het aantal meldingen per gemeente	23
4 Aansprekende voorbeelden uit de praktijk	24
4.1 Inleiding	24
4.2 Discriminatie op de arbeidsmarkt	25
4.2.1 Discriminatie en uitsluiting op de arbeidsmarkt lijkt hardvochtig	25
4.2.2 Twee aansprekende voorbeelden uit de praktijk	26
4.3 Discriminatie binnen de directe woonomgeving en openbare ruimte	27
4.3.1 Discriminatiebestrijding binnen de directe woon- omgeving lijkt een zaak van lange adem en wilskracht	27
4.3.2 Vier aansprekende en uitdagende voorbeelden uit de praktijk	28
4.4 Discriminatie op grond van handicap of chronisch ziekte licht gestegen	30

4.4.1	Het verdrag van de Verenigde Naties als steun in de rug	30
4.4.2	Twee aansprekende en uitdagende voorbeelden uit de praktijk	32
5	Klachtbehandeling en juridische toetsing	33
5.1	Inleiding	33
5.2	Klachtbehandeling door de ADV	33
5.2.1	Advies en informatie	34
5.2.2	Bemiddeling	34
5.2.3	Registratie	35
5.2.4	Doorverwijzing	35
5.2.5	Bijstaan in procedures	35
5.2.6	Beïnvloeding van beleid	35
5.3	Afhandeling van aangiften door de politie en het Openbaar Ministerie	36
5.4	Juridische toetsing door het College voor de Rechten van de Mens	36
6	Aandachtspunten voor beleid	37
6.1	Inleiding	37
6.2	Aandachtspunten voor beleid	38
6.2.1	Afstemmen en stroomlijnen van informatiebronnen van de politie en Stichting iDb	38
6.2.2	Ontsluiten van informatiebronnen aan de voorkant van het formele circuit	38
6.2.3	Doelgerichte inzet van de informatiepositie	39
	Bijlagen	40
Bijlage 1:	Geregistreerde meldingen bij de ADV in 2016 alsmede het aantal reguliere meldingen per 1.000 inwoners (excl. Wilders 190314), alle gemeenten in Haaglanden en Hollands Midden	40
Bijlage 2:	Geregistreerde meldingen bij de ADV in 2016 alle gemeenten in Haaglanden en Hollands Midden, naar discriminatiegrond	41
Bijlage 3:	Geregistreerde meldingen bij de ADV in 2016 alle gemeenten in Haaglanden en Hollands Midden, naar maatschappelijke terrein	42
Bijlage 4:	Geregistreerde meldingen bij de ADV in 2016, naar discriminatiegrond en maatschappelijk terrein	43
Bijlage 5:	Geregistreerde meldingen bij de ADV in 2016, naar wijze van discriminatie en discriminatiegronden	44
Bijlage 6:	Geregistreerde meldingen bij politie-eenheid Den Haag alsmede het aantal meldingen per 1.000 inwoners, alle gemeenten in Haaglanden en Hollands Midden, naar discriminatiegrond	45
Bijlage 7:	Geregistreerde meldingen bij politie-eenheid Den Haag van alle gemeenten in Haaglanden en Hollands Midden, naar discriminatiegrond	46
Bijlage 8:	Geregistreerde meldingen bij politie-eenheid Den Haag van alle gemeenten in Haaglanden en Hollands Midden, naar wijze van discriminatie	47
Bijlage 9:	Aantal reguliere meldingen 2016, naar politiedistrict en naar terrein	48

SAMENVATTING

SAMENVATTING

Het aantal geregistreerde meldingen van discriminatie in Haaglanden en Hollands Midden in 2016 is ten opzichte van 2015 met 12% gedaald. In 2015 registreerden de antidiscriminatievoorziening en de politie-eenheid Den Haag in totaal 1.212 meldingen van discriminatie. In 2016 ging het om 1.069 meldingen. Een nadere kijk op de cijfers toont dat de sterke afname zich alleen bij de politie heeft voorgedaan.

Tussen 2015 en 2016 registreerde de politie 23% minder meldingen, 666 in 2015 tegenover 522 meldingen in 2016. De sterke daling is voor een deel het gevolg van het traject dat de politie heeft uitgezet om de registratie van discriminatiezaken te verbeteren en zodoende te zuiveren van niet-relevante zaken.

Uit de registratiegegevens van de antidiscriminatievoorziening blijkt dat de daling van het aantal meldingen, die afgelopen jaren een structureel karakter leek te krijgen, zich niet heeft voortgezet. In 2016 zijn in totaal 547 meldingen van discriminatie geregistreerd. Dit aantal is vergelijkbaar met de meldingen die in 2015 waren geregistreerd. Het is aannemelijk dat het aantal geregistreerde meldingen in 2016 hoger zou zijn indien Bureau Discriminatiezaken, de antidiscriminatievoorziening die tot eind 2016 de wettelijke taken voor de gemeenten in Haaglanden en Hollands Midden heeft uitgevoerd, in 2016 in staat zou zijn geweest om menskracht en middelen in te zetten ten behoeve van eigen waarnemingen.

Evenals in voorgaande jaren was ras verreweg de meest voorkomende discriminatiegrond. Hoewel het aantal meldingen over ras tussen 2015 en 2016 daalde, van 636 naar 493, hadden vier van de negen geregistreerde meldingen betrekking op ras. Wat hierbij opvalt is dat discriminatiegrond ras van toepassing was op ruim de helft van de meldingen die door de antidiscriminatievoorziening was genoteerd terwijl ras bij 40% van de meldingen is geregistreerd door de politie.

Uit de cijfers van de politie en de antidiscriminatievoorziening blijkt dat discriminatie op grond van seksuele gerichtheid en godsdienst ook in 2016 relatief hoog scoorde. Ruim 14% van de totaal geregistreerde meldingen (149) ging over seksuele gerichtheid en ongeveer 10% over godsdienst. Meldingen die betrekking hebben op seksuele gerichtheid zijn in 2016 vaker door de politie geregistreerd (126) dan door de antidiscriminatievoorziening (23).

In 2016 was het totaal van discriminatiemeldingen over godsdienst iets lager dan in 2015. Toen registreerden de politie en de antidiscriminatievoorziening in totaal 145 meldingen, inclusief eigen waarnemingen van de antidiscriminatievoorziening. In 2016 zijn in totaal 103 meldingen binnengekomen, waarvan ruim de helft betrekking had op moslimdiscriminatie.

Uit de meldingen, die in 2016 betrekking hadden op maatschappelijke terreinen, blijkt dat arbeid evenals in voorgaande jaren verreweg het meest is geregistreerd. Ten opzichte van 2015 hebben zich in 2016 opmerkelijke verschillen voorgedaan bij publieke/politieke opinie, openbare ruimte en sport en recreatie. Bij deze drie terreinen was er sprake van een opmerkelijke stijging. De geregistreerde meldingen die betrekking hadden op de maatschappelijke terreinen collectieve voorzieningen en onderwijs vertoonden daarentegen een daling ten opzichte van 2015.

De door de politie en de antidiscriminatievoorziening geregistreerde meldingen van discriminatie binnen de directe woonomgeving en de openbare ruimte vragen om verschillende redenen bijzondere aandacht.

Een vergelijking van de gegevens die betrekking hebben op Haaglanden en Hollands Midden met de landelijke cijfers toont dat discriminatie binnen de directe woonomgeving en de openbare ruimte in 2016 relatief vaker voorkwam dan op basis van het landelijk gemiddelde mocht worden verwacht. Dit gegeven is weliswaar niet nader onderzocht maar uit signalen van de politie en de antidiscriminatievoorziening ontstaat het beeld dat het hier vaak gaat om burenruzies die gaandeweg ontaarden in discriminatoire uitingen en gedrag tegen wijkbewoners met een migratieachtergrond en burens die vanwege hun seksuele gerichtheid worden gediscrimineerd.

In juni 2016 heeft Nederland het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap geratificeerd. Hiermee is na een lange periode van discussie en voorbereiding de inspanningsverplichting erkend om fysieke en andere drempels te slechten die de maatschappelijke participatie van personen met een handicap belemmeren. Met het ratificeren van het VN-verdrag is de reikwijdte van bestaande wettelijke kaders, die de gelijke behandeling moeten bevorderen, uitgebreid met terreinen van goederen en diensten zoals het fundamenteel recht op toegang tot huisvesting en de toegankelijkheid van het openbaar vervoer.

Uit ervaring blijkt dat de kern van het verdrag en de wijze waarop de implementatie vorm en inhoud moet krijgen onvoldoende bekend zijn.

VOORWOORD

VOORWOORD

Het aantal meldingen over discriminatie dat door de politie en de anti-discriminatievoorzieningen (de ADV's) wordt geregistreerd is in de afgelopen jaren gedaald. Voor de daling worden verschillende verklarende factoren genoemd, zoals de beperkte toegankelijkheid van de antidiscriminatievoorzieningen en verharding van het maatschappelijk klimaat waardoor weinig of geen stelling wordt genomen tegen discriminatoire uitingen en gedrag. De gesignaleerde lage bereidheid om discriminatie te melden wordt gezien als een van de gevolgen van de verharding van het maatschappelijk klimaat.

Er worden ook positieve factoren genoemd om de afname van het aantal meldingen over discriminatie te verklaren. Bij deze positieve benadering wordt aandacht gevraagd voor onder andere de rol die sleutelfiguren binnen sociale verbanden kunnen vervullen bij de eerste opvang van klachten over ervaren discriminatie. Dit kan door een luisterend oor te bieden of door informatie te verstrekken die het mogelijk maken om beter om te gaan met voorvallen en incidenten die discriminerend zijn of als zodanig worden ervaren.

Partners die ten aanzien van discriminatiebestrijding een bijzondere verantwoordelijkheid dragen moeten oog hebben voor factoren die bepalend zijn voor de aard, omvang en oorzaken van discriminatie en voor de bereidheid om ervaren discriminatie te melden. Voor de politie en de ADV's geldt dat deze kernpartners daarnaast moeten inzetten op versterking van de informatiepositie binnen de betreffende ketens. Een sterke informatiepositie is een absolute voorwaarde voor een gebundelde en effectieve aanpak waarvoor gepleit is in het Nationaal Actieprogramma tegen discriminatie dat in januari 2016 is uitgebracht.

Met het uitbrengen van deze multi-agencyrapportage hebben Stichting voor Inclusie en discriminatiebestrijding (Stichting iDb) en de politie-eenheid Den Haag een concrete stap gezet om de informatievoorziening over de aard, omvang en oorzaken van discriminatie binnen Haaglanden en Hollands Midden te stroomlijnen en te verbeteren. De politie en Stichting iDb delen de opvatting over wat nodig is om de ontwrichtende werking van discriminatie terug te dringen en willen de vooruitgeschoven positie binnen de samenleving en relevante ketens zo optimaal mogelijk benutten om een bijdrage te leveren aan het bestrijden en voorkomen van discriminatie.

Stichting iDb en politie-eenheid Den Haag bieden met deze monitor aanknopingspunten voor beleid en voor gerichte interventies binnen de bestuursrechtelijke keten, het sociale domein en de strafrechtelijke keten.

Een bijzonder woord van dank gaat uit naar Marina Rietmann en Dave Bekkering die de data hebben verwerkt. Edgar Polak en Daniëla Petric, collega's bij Stichting iDb, worden ook bedankt voor hun medewerking. Zij hebben casussen voorgelegd die aanspreken, vooral omdat deze voorbeelden uit de praktijk in het kort inzicht verschaffen in de ontwrichtende werking van discriminatie op het individu maar ook hoop geven omdat burgers die met discriminatie worden geconfronteerd kunnen rekenen op advies, hulp en ondersteuning.

Den Haag, mei 2017
drs A.D.R. Sandvliet, directeur Stichting iDb

DISCRIMINATIEMELDINGEN IN HAAGLANDEN EN HOLLANDS MIDDEN

1

1.1 INLEIDING

In 2016 zijn in totaal 1.069 meldingen van discriminatie geregistreerd door de politie en de antidiscriminatievoorziening (¹). De cijfers van Stichting voor Inclusie en discriminatiebestrijding omvatten de reguliere meldingen van burgers, de meldingen die bij een antidiscriminatievoorziening (ADV) buiten Haaglanden en Hollands Midden zijn binnengekomen over voorvallen in Haaglanden en Hollands Midden en eigen waarnemingen. Bij de politieregistratie gaat het om alle zaken waarbij een discriminatoire aspect is te ontdekken. De aard van een discriminatiezaak kan door de politie op verschillende wijze worden getypeerd, bijvoorbeeld naar een wetsartikel, discriminatiegrond of typologie van de zaak. De cijfers van de politie zijn exclusief de meldingen en aangiften van discriminatoire uitingen tegen werknemers met een publieke taak, meestal politiefunctionarissen.

Een vergelijking van de cijfers van 2016 met de cijfers van 2015(²) toont dat de daling van het aantal meldingen, die vanaf 2011 zichtbaar is, zich voortzet. Tussen 2015 en 2016 is het aantal meldingen gedaald van 1.212 naar 1.069, een daling van 12%. Deze daling is mede het gevolg van de verbeterde screening door de politie om het bestand te zuiveren van niet-relevante zaken.

¹ De cijfers van de anti-discriminatievoorziening zijn geregistreerd door Bureau Discriminatiezaken en verwerkt door Stichting voor Inclusie en discriminatiebestrijding (Stichting iDb) die vanaf 1 januari 2017 de wettelijke taken op het gebied van discriminatie uitvoert voor 26 gemeenten in de regio Haaglanden en Hollands Midden.

² De totalen in dit rapport kunnen verschillen vanwege de systematiek van registratie. Een melding kan bijvoorbeeld op meer dan een grond of wijze van behandeling worden geregistreerd.

TABEL 1 DISCRIMINATIEMELDINGEN IN HAAGLANDEN EN HOLLANDS MIDDEN 2016, NAAR DISCRIMINATIEGROND

DISCRIMINATIEGRONDEN	POLITIE	ADV	2015		2016	
			ABSOLUUT	%	ABSOLUUT	%
GESLACHT	4	47	64	5	51	5
GODSDIENST	54	49	145	12	103	10
HANDICAP/CHRONISCHE ZIEKTE	2	40	42	3	42	4
LEVENSOVERTUIGING	1	1	0	0	2	0
RAS	213	279	636	53	492	46
ANTISEMITISME	54*	9	4	0	63	6
SEKSUELE GERICHTHEID	126	23	150	12	149	14
ARBEIDSCONTRACT	Ng	3	0	0	3	0
BURGERLIJKE STAAT	Ng	3	4	0	3	0
LEEFTIJD	Ng	38	60	5	38	3
NATIONALITEIT	Ng	19	15	1	19	2
POLITIEKE GEZINDHEID	Ng	8	1	0	8	1
OVERIGE NIET-WETTELIJKE GRONDEN	Ng	37	27	2	37	3
ONBEKEND	68		64	5	68	6
TOTAAL	522	547	1.212		1.069	

* Vanaf 2016 registreert de politie discriminatiegrond antisemitisme. Ng: deze discriminatiegronden worden niet door de politie geregistreerd/zijn niet te herleiden.

1.2 DE DISCRIMINATIEGRONDEN

De discriminatiegronden waarop meldingen door de politie en Stichting iDb worden geregistreerd zijn opgenomen in tabel 1. Uit de gegevens blijkt dat *ras* in 2016, evenals in voorgaande jaren, de meest voorkomende grond is. *Seksuele gerichtheid* en *godsdienst* volgen bij de politie op afstand als tweede en derde discriminatiegrond.

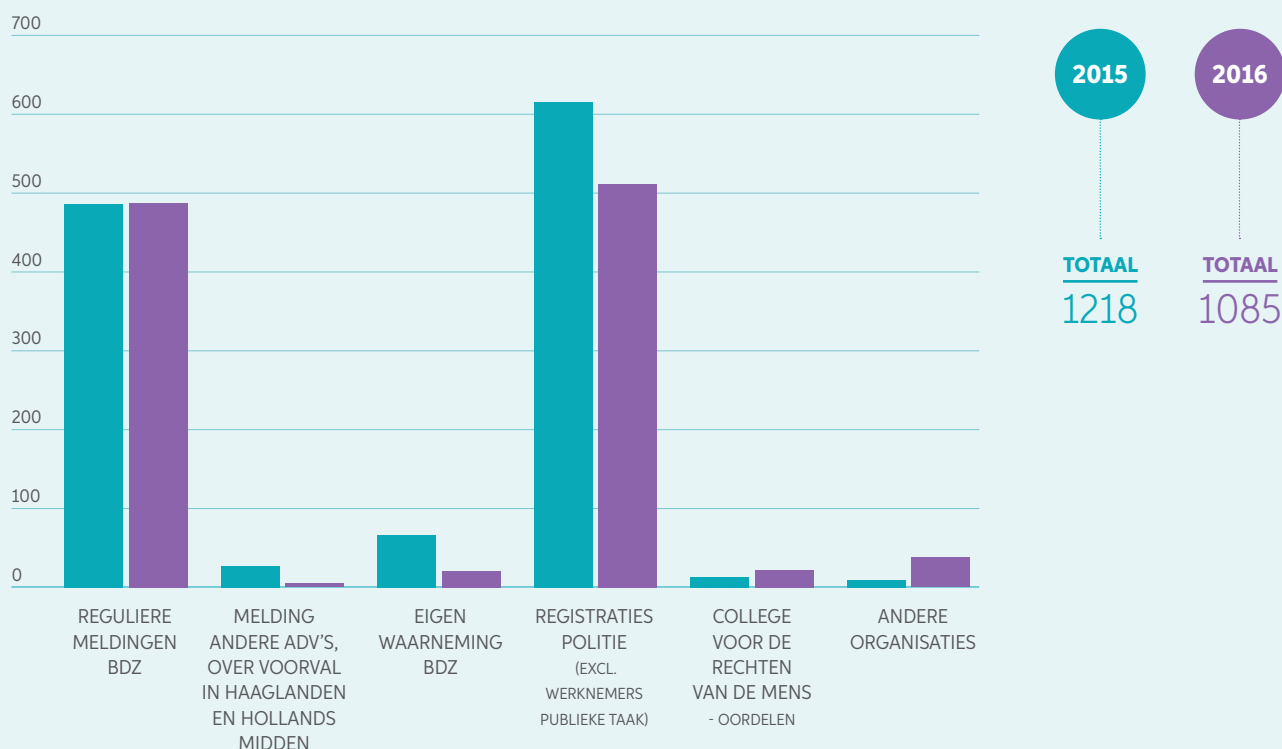
Een nadere kijk op de cijfers toont dat er, qua discriminatiegrond, sprake is van verschillen tussen de politie en de ADV. De politie registreert relatief meer meldingen over *seksuele gerichtheid* (24% van de geregistreerde meldingen bij de politie) en *antisemitisme* (10% van het totaal) dan de ADV. Bij de ADV zijn de percentages die betrekking hebben op netgenoemde discriminatiegronden 4% respectievelijk 2%. Aan de andere kant blijkt dat er bij de politie weinig klachten binnenkomen die betrekking hebben op de discriminatiegronden *geslacht* (47 bij de ADV en 4 bij de politie), *handicap* (40 bij de ADV en 2 bij de politie), *leeftijd* en *nationaliteit*. De laatst genoemde twee gronden komen niet voor bij het aantal meldingen dat door de politie is geregistreerd. Deze twee gronden komen ook niet voor in de strafrechtartikelen over discriminatie.

In 2015 is melding gemaakt van een forse stijging van discriminatie tegen moslims. In dat jaar had ruim 15% van de geregistreerde meldingen (151) betrekking op incidenten en voorvallen met een discriminatoire karakter jegens moslims. De cijfers van 2016 tonen dat er zowel in kwantitatief en relatief opzicht sprake was van een sterke daling, van 151 naar 96 meldingen (van 13% naar 9% van alle meldingen). Negen procent is vergelijkbaar met het landelijk gemiddelde. De factoren die van invloed zijn op deze daling zijn niet onderzocht.

Om een beter inzicht te krijgen in de aard en omvang van discriminatie binnen Haaglanden en Hollands Midden in 2016 zijn de oordelen van het College voor de Rechten van de Mens over zaken, die vanuit de beide regio's waren voorgelegd, meegenomen in diagram 1.

DIAGRAM 1

REGISTRATIE VAN DISCRIMINATIE IN HAAGLANDEN EN HOLLANDS MIDDEN

EEN NADERE KIJK OP DE DISCRIMINATIEMELDINGEN IN 2016

2

2.1 DE MELDINGEN BIJ DE ADV

2.1.1 BREUK MET DE DALENDE TREND VAN DE ACHTERLIGGENDE PERIODE

In 2015 is ten aanzien van het aantal meldingen in Haaglanden en Hollands Midden geconstateerd dat er, met uitzondering van het jaar 2014, sprake is van een structurele daling. De landelijke cijfers vertonen ook een dalende trend. De verklarende factor voor de sterke stijging in 2014 was de uitspraak van een landelijke politicus die veel heeft losgemaakt binnen de samenleving, met name binnen de Marokkaanse gemeenschap. Als de sterke stijging van 2014 buiten beschouwing wordt gelaten dan blijkt dat vanaf 2011 sprake is geweest van een structurele daling.

De cijfers van 2016 tonen dat de dalende trend van de laatste jaren zich niet heeft voortgezet. Het aantal reguliere meldingen bij de ADV is ten opzichte van 2015 gelijk gebleven: 487 in 2016 tegenover 486 in 2015. In 2016 is het aantal klachten voor een deel beïnvloed door de landelijke publiciteitscampagne 'Zet een streep door discriminatie'. Mede door deze campagne was in mei sprake van een piek van het aantal meldingen bij de ADV.

Het aantal eigen waarnemingen ligt aanmerkelijk lager dan het aantal dat voor 2015 was opgetekend: 72 in 2015 tegenover 22 in 2016. Deze sterke daling is voor een deel het gevolg van het feit dat de ADV (i.c. Bureau Discriminatiezaken) in 2016 onvoldoende menskracht en middelen kon inzetten om eigen waarnemingen te registreren en af te wikkelen. Als er rekening wordt gehouden met de beperkte inzet van menskracht en middelen, dan mag worden aangenomen dat het aantal incidenten en voorvallen met een discriminatoire karakter in 2016 iets hoger lag dan in 2015.

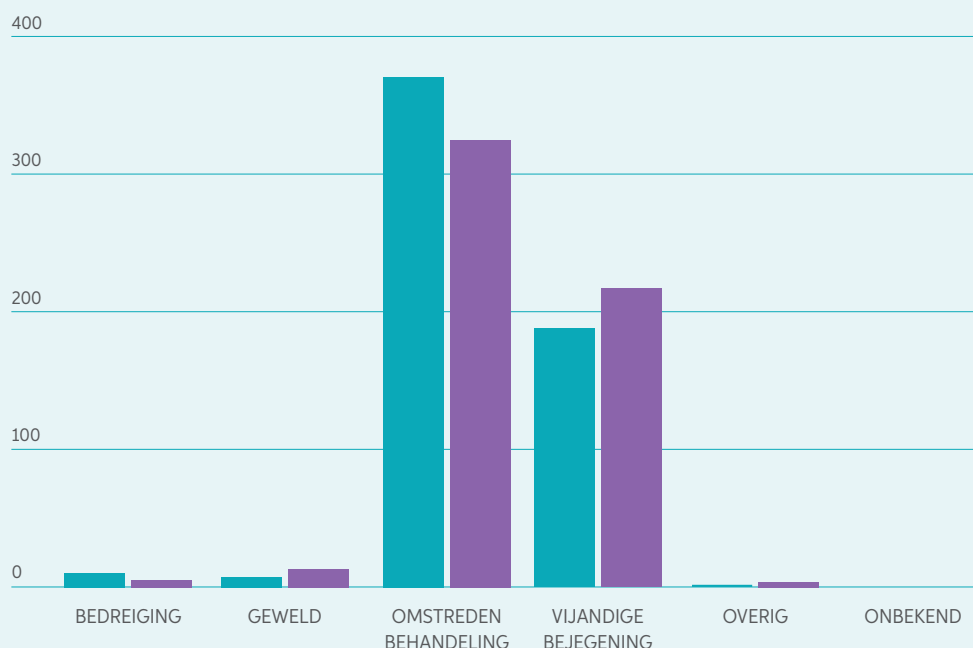
2.1.2 TOENAME VIJANDIGE BEJEGENING

De verdeling naar de wijze van discriminatie is weergegeven in diagram 2. Uit de cijfers blijkt dat *omstreden behandeling* vanaf 2014 het hoogste scoort in vergelijking met andere wijzen. In 2014 ging het om 53% (329 gevallen), in 2015 om 64% en in 2016 om 57% van de reguliere meldingen bij de ADV. In 2016 was dus bij ongeveer 6 van de 10 meldingen sprake van een *omstreden behandeling*.

Het aantal meldingen over *vijandige bejegening* schommelt de afgelopen jaren sterk. Uit de cijfers van 2014 blijkt dat het bij 254 van de 617 meldingen ging om een *vijandige bejegening*. In 2015 waren deze meldingen afgedaald naar 181. In 2016 zou het aantal meldingen waarbij *vijandige bejegening* als wijze van discriminatie stijgen naar 209. Dit betekent dat er bij 4 van de 10 geregistreerde meldingen van discriminatie sprake was van *vijandige bejegening*.

DIAGRAM 2

REGULIERE MELDINGEN BIJ DE ADV IN 2016, NAAR DE WIJZE VAN DISCRIMINATIE

2015

2016

TOTAAL
556TOTAAL
544

2.1.3 DISCRIMINATIE OP DE ARBEIDSMARKT BLIJFT

Uit de cijfers van zowel de ADV als het College voor de Rechten van de Mens (zie paragraaf 2.3) blijkt dat discriminatie op de arbeidsmarkt ook in 2016 verreweg het hoogst scoorde voor wat betreft maatschappelijke terrein. Ruim een kwart van de meldingen die bij de ADV zijn binnengekomen deed zich voor op de arbeidsmarkt. Van deze klachten had meer dan de helft betrekking op werving en selectie en bij een derde ging het om ervaren discriminatie op de werkvloer.

2.1.4 OVERIGE MAATSCHAPPELIJKE TERREINEN

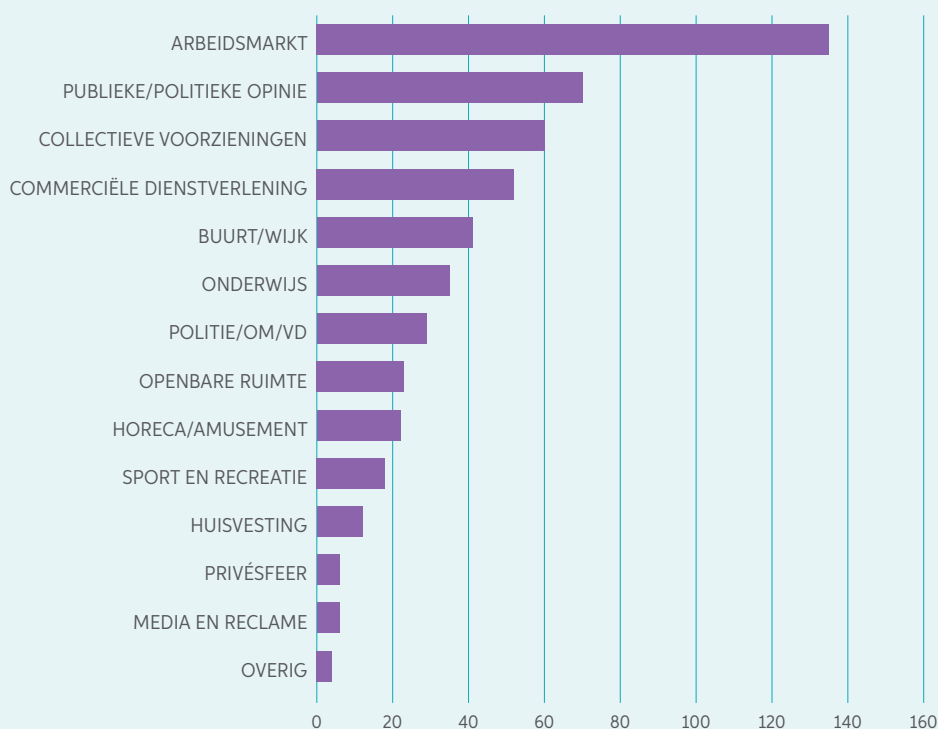
Vergelijking van de cijfers van 2016 met 2015 toont het volgende:

- ▮ het aantal meldingen over discriminatie in de *privésfeer* is fors toegenomen;
- ▮ het aantal meldingen over discriminatie op het gebied van *sport en recreatie* is verdubbeld;
- ▮ het aantal meldingen over discriminatie in de *openbare ruimte* is sterk gestegen;
- ▮ het aantal meldingen over discriminatie door *de politie, het openbaar ministerie en de vreemdelingenpolitie* is flink gedaald.

De verdeling van het aantal meldingen naar maatschappelijk terrein is opgenomen in de onderstaande grafiek.

GRAFIEK 1

REGULIERE MELDINGEN IN 2016 BIJ DE ADV, NAAR MAATSCHAPPELIJK TERREIN

2.2 EEN NADERE KIJK OP DE DISCRIMINATIEMELDINGEN BIJ DE POLITIE

2.2.1 DE DALENDE TREND EN GROTE VERSCHUIVINGEN

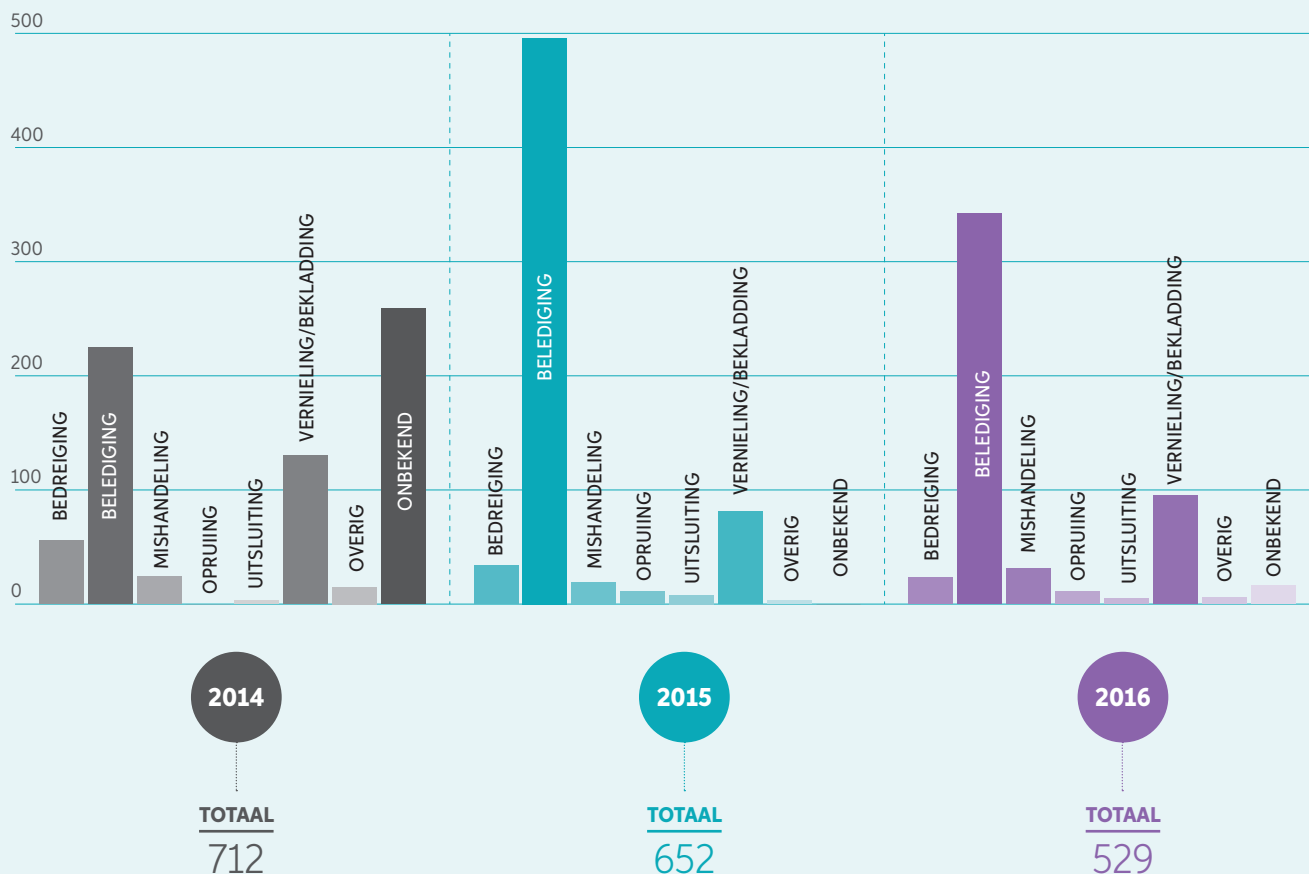
Tussen 2014 en 2016 is het aantal meldingen van discriminatie bij de politie met bijna een derde afgenomen, vanaf 712 naar 522. De daling is het sterkst waar te nemen bij klachten over *ras*. In 2014 was het aantal klachten op deze discriminatiegrond ruim de helft van het aantal geregistreerde klachten bij de politie, namelijk 408. In 2015 daalde het aantal geregistreerde meldingen naar 372 en in 2016 werden 213 meldingen als zodanig geregistreerd, 40% van het totaal.

De daling van het aantal meldingen over godsdienst wordt voor een deel verklaard door het feit dat de politie antisemitisme in 2016 als aparte discriminatiegrond heeft onderscheiden terwijl meldingen over antisemitisme in 2015 niet uit het systeem van de politie zijn te herleiden.

De verdeling van meldingen bij de politie naar de wijze van discriminatie is verwerkt in diagram 3. Bij verreweg de meeste meldingen, 65%, ging het in 2016 om incidenten waarbij beledigingen werden geuit.

DIAGRAM 3

VERDELING DISCRIMINATIEMELDINGEN BIJ DE POLITIE, NAAR WIJZE VAN DISCRIMINATIE

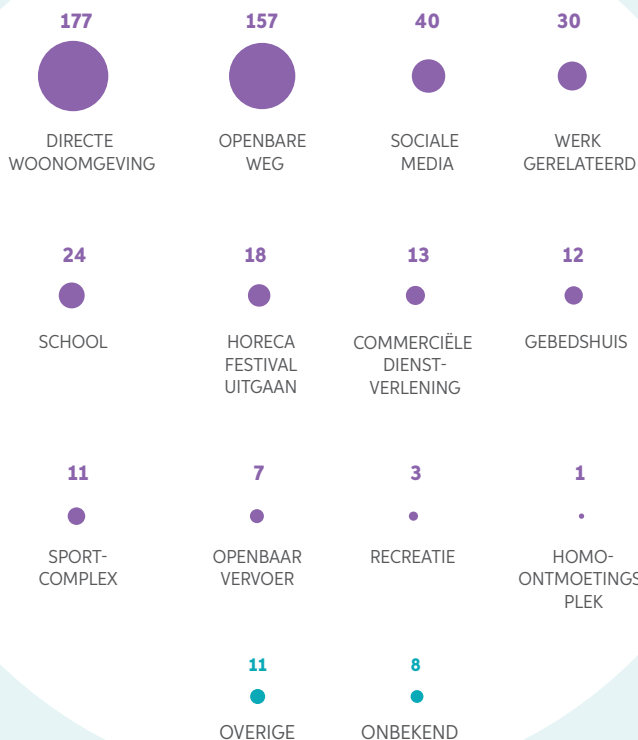
2.2.2 DE DIRECTE WOONOMGEVING EN DE OPENBARE WEG SCOREN HET HOOGST

De politie registreert bij discriminatiezaken de locatie waar het voorval plaatsvond. De 10 meest voorkomende locaties waar de voorvallen zich hebben voorgedaan zijn opgenomen in grafiek 2. In 2016 deed een derde van de meldingen die door de politie waren geregistreerd zich voor in de *directe woonomgeving*. Deze meldingen zijn in het kader van deze rapportage niet nader onderzocht maar onderzoek en signalen uit de landelijke cijfers tonen dat het hierbij vooral gaat om burenruzies die gaandeweg escaleren en gepaard gaan met incidenten en voorvallen die discriminatoir zijn of als zodanig worden ervaren. Bij de landelijke registratie van de politie en de ADV's gaat 24% (1.052 meldingen) van het totaal over incidenten *in de woonomgeving*.

In Haaglanden en Hollands Midden was het percentage hoger. De politie noteerde 177 meldingen hetgeen overeenkomt met 35% van het totaal aantal.

Het aantal meldingen over incidenten op de *openbare weg* staat met 157 op de tweede plaats. Dit betekent dat twee derde van alle discriminatiezaken die in 2016 door de politie-eenheid Den Haag zijn geregistreerd zich hebben voorgedaan in de directe woonomgeving of openbare weg. De 10 meest voorkomende locaties waar de door de politie geregistreerde voorvallen en incidenten zich hebben voorgedaan, zijn opgenomen in grafiek 2.

GRAFIEK 2

DISCRIMINATIEMELDINGEN
BIJ DE POLITIE,
NAAR LOCATIE

2016

TOTAAL
512

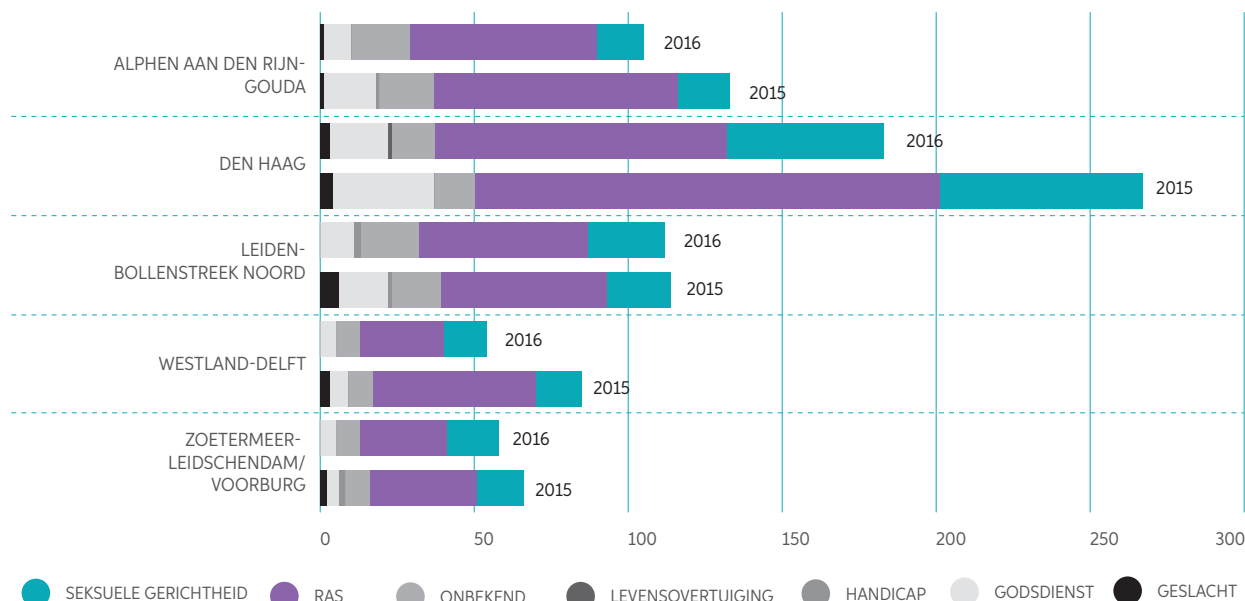
2.2.3 DE AARD EN OMVANG VAN DISCRIMINATIEMELDINGEN, VERDEELD NAAR DISTRICTEN POLITIE-EENHEID DEN HAAG

In deze paragraaf zijn de door de politie geregistreerde meldingen van discriminatie geclusterd op het districtsniveau. Deze clustering stelt de politie in staat om de problematiek zowel vanuit het operationeel niveau als het strategisch niveau te benaderen en succesvolle allianties aan te gaan om discriminatie te bestrijden en te voorkomen. De districten zijn opgenomen in het onderstaande overzicht.

OVERZICHT: DISTRICTSINDELING VAN POLITIE-EENHEID DEN HAAG	
POLITIEDISTRICT	GEMEENTEN
ALPHEN AAN DEN RIJN-GOUDA	ALPHEN AAN DEN RIJN, GOUDA, BODEGRAVEN-REEUWIJK, KAAG EN BRAASSEM, KRIMPENERWAARD, NIEUWKOOP, WADDINXVEEN EN ZUIDPLAS
LEIDEN-BOLLENSTREEK NOORD	HILLEGOM, KATWIJK, LEIDEN, LEIDERDORP, LISSE, NOORDWIJK, NOORDWIJKERHOUT, OEGSTGEEST, TEYLINGEN, VOORSCHOTEN EN ZOETERWOUDE
WESTLAND DELFT	DELFT, MIDDEN DELFLAND, RIJSWIJK EN WESTLAND
ZOETERMEER-LEIDSCHENDAM/VOORBURG	LEIDSCHENDAM/VOORBURG, PIJNACKER/NOOTDORP, WASSENAAR EN ZOETERMEER
DEN HAAG	DE GEMEENTE DEN HAAG IS VERDEELD IN 3 DISTRICTEN

In grafiek 3 zijn de geregistreerde meldingen binnen de onderscheiden districten van politie-eenheid Den Haag verbijzonderd naar discriminatiegronden. Voor de verdeling naar de locatie waar de geregistreerde melding betrekking op heeft wordt verwezen naar bijlage 9.

GRAFIEK 3 AARD EN OMVANG MELDINGEN POLITIE 2016, GECLUSTERD OP NIVEAU VAN POLITIEDISTRICT, NAAR DISCRIMINATIEGROND

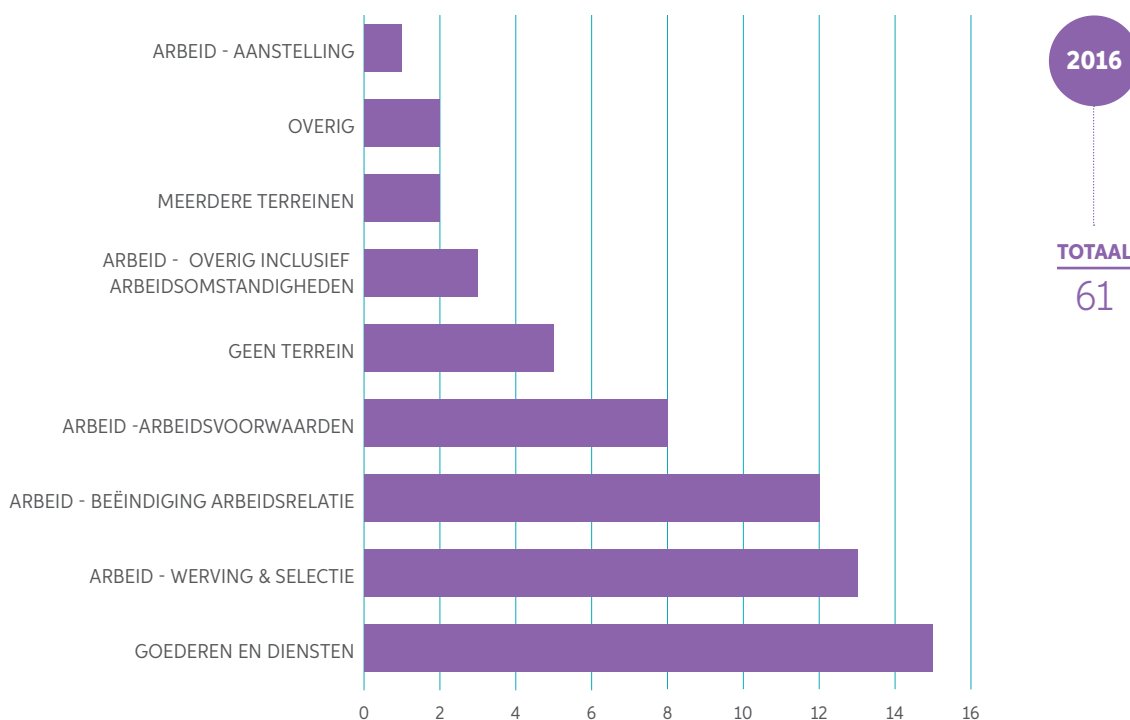
2.3 REGISTRATIES VAN HET COLLEGE VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS

In 2016 heeft het College voor de Rechten van de Mens 61 verzoeken om een oordeel ontvangen van inwoners binnen Haaglanden en Hollands Midden. De meeste verzoeken om een oordeel gingen over de discriminatiegronden *geslacht* (16 verzoeken), *ras* (13 verzoeken) en *handicap/chronische ziekte* (9 verzoeken). De samenstelling van de ingediende verzoeken wijkt enigszins af van de samenstelling van alle verzoeken die in 2016 bij het College zijn ingediend. Bij de landelijke cijfers waren *ras* en *handicap/chronische ziekte* de meest voorkomende discriminatiegronden. Bij de verzoeken die door inwoners van Haaglanden en Hollands Midden waren ingediend vormden *geslacht* en *ras* de belangrijkste discriminatiegronden.

De verdeling van verzoeken naar maatschappelijk terrein, die in 2016 door inwoners van Haaglanden en Hollands Midden waren ingediend, zijn opgenomen in grafiek 4. Daaruit blijkt dat meer dan de helft (61%) betrekking had op *arbeid*. Ook in dit geval was er sprake van een behoorlijke afwijking ten opzichte van de landelijke verdeling. Bij de landelijke cijfers van het College voor de Rechten van de Mens kwam het aantal verzoeken dat over *arbeid* ging overeen met 48% van het totaal.

In 2016 heeft het College voor de Rechten van de Mens over 22 verzoeken die inwoners van Haaglanden en Hollands Midden hadden ingediend een oordeel uitgesproken. Bij 14 van de 22 verzoeken heeft het College geoordeeld met de uitspraak verboden onderscheid of in strijd met de wet. De overige 8 verzoeken werden ongegrond verklaard.

GRAFIEK 4 AANTAL VERZOeken OM EEN OORDEEL BIJ HET COLLEGE VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS, NAAR MAATSCHAPPELIJK TERREIN

DISCRIMINATIEMELDINGEN PER GEMEENTE

3

3.1 INLEIDING

De gegevens die in voorgaande hoofdstukken zijn toegelicht verschaffen inzicht in de aard en omvang en oorzaken van discriminatie binnen de regio's Haaglanden en Hollands Midden, het geografisch werkgebied van politie-eenheid Den Haag. Voor het vormen van beleid op lokaal niveau en het verwerven van draagvlak voor interventies om discriminatie effectief te bestrijden, zijn de gegevens ook op een lager aggregatieniveau geanalyseerd. In dit hoofdstuk worden de meldingen die door de politie en de ADV zijn geregistreerd op het niveau van de 28 gemeenten binnen Haaglanden en Hollands Midden gepresenteerd.

Stichting iDb zal de gegevens in een later stadium op het niveau van de onderscheiden politiedistricten nader uitwerken. Op dit niveau is het mogelijk om vanuit de optiek van de bestuurlijke keten, het sociale domein en de strafrechtelijke keten informatie uit te wisselen en te delen en om menskracht en middelen in te zetten voor effectieve interventies.

3.2 DE MELDINGEN PER GEMEENTE, OP BASIS VAN CIJFERS VAN DE ADV

3.2.1 HET AANTAL MELDINGEN PER GEMEENTE IN HAAGLANDEN EN HOLLANDS MIDDEN

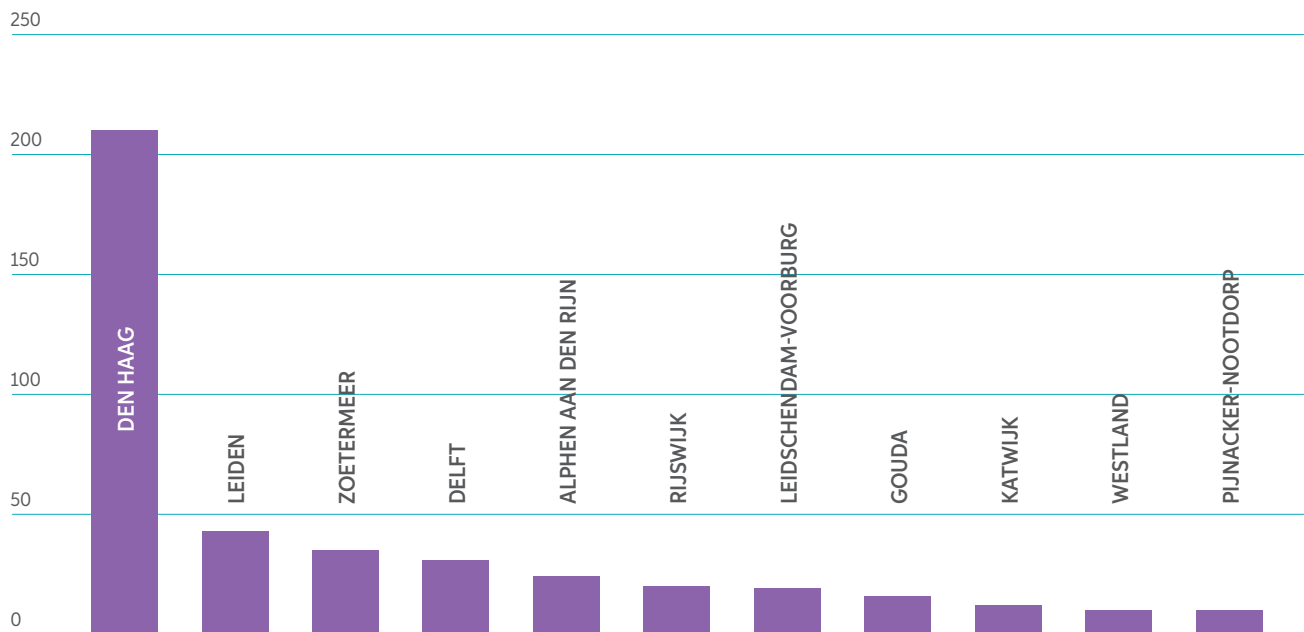
In 2015 was het inwonertal van alle gemeenten in Haaglanden en Hollands Midden 1.850.010. Met een inwonertal van 519.988 is Den Haag verreweg de grootste gemeente. Er zijn vijf gemeenten met meer dan 100.000 inwoners, namelijk Alphen aan den Rijn, Delft, Leiden, Westland en Zoetermeer. Drie van de 28 gemeenten worden gerekend tot de middelgrote gemeenten en kennen een inwonertal van 63.000 tot 74.000. De drie middelgrote gemeenten zijn Leidschendam-Voorburg, Gouda en Katwijk. De gemeenten Krimpenerwaard, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk en Zuidplas hebben tussen 40.000 en 55.000 inwoners.

Het ligt voor de hand dat hoe groter de gemeente, hoe hoger het aantal meldingen zal zijn. De rangorde in grootte en de rangorde qua aantal meldingen geldt voor de gemeente Den Haag en tot op zekere hoogte voor de meeste gemeenten die tot de top tien behoren, zij het dat er in 2016 bij de gemeenten Leiden, Delft en Leidschendam-Voorburg meer meldingen over discriminatie waren geregistreerd dan op grond van de rangorde bij het inwonertal mocht worden verwacht: Leiden staat 3 op de lijst van het aantal inwoners en 2 op de lijst van de meeste meldingen, bij Delft was plaats 6 qua grootte en plaats 4 bij de geregistreerde meldingen en voor Leidschendam-Voorburg gold 7 tegenover plaats 6.

De meest in het oog springende scheve verhouding wordt aangetroffen bij de gemeente Rijswijk. In 2016 was Rijswijk qua omvang van het inwonertal nummer 12 maar op de lijst van de gemeenten met het hoogste aantal meldingen over discriminatie staat Rijswijk op de vijfde plaats.

In grafiek 5 zijn de gemeenten opgenomen met 10 of meer geregistreeerde meldingen van discriminatie in 2016. Voor het overzicht met alle gemeenten in Haaglanden en Hollands Midden wordt verwezen naar bijlage 1 van het rapport.

GRAFIEK 5 GEMEENTEN IN HAAGLANDEN EN HOLLANDS MIDDEN MET >10 GEREGEREERDE MELDINGEN OVER DISCRIMINATIE IN 2016

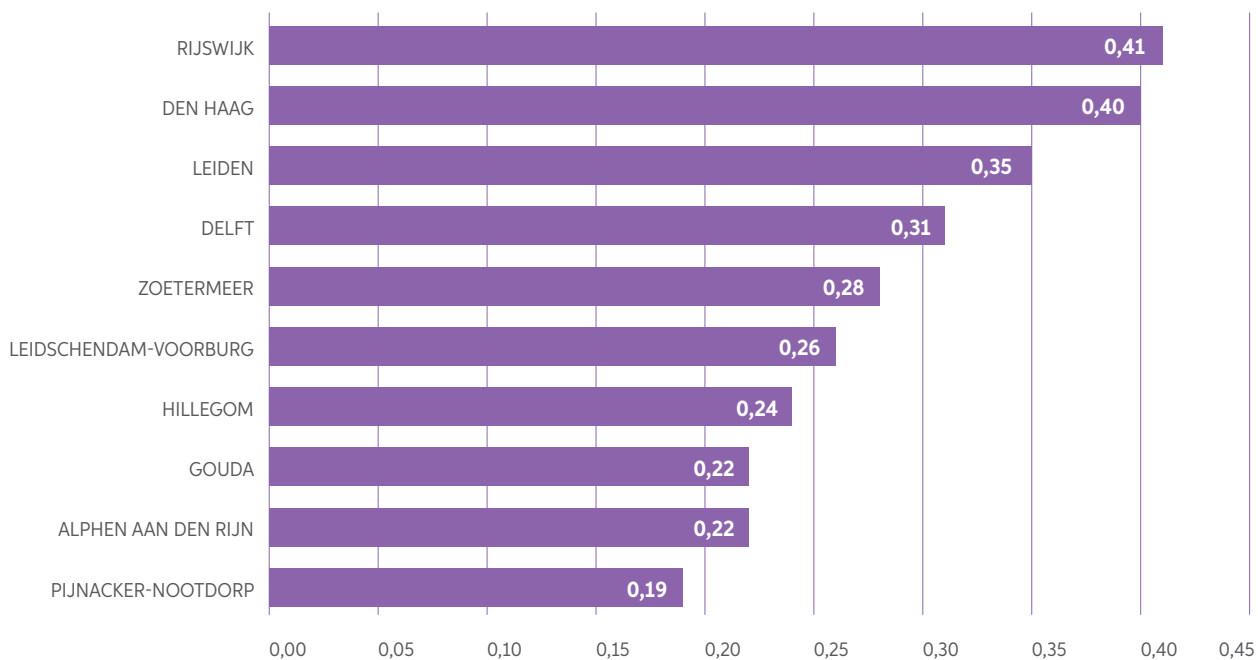
3.2.2 HET AANTAL REGULIERE MELDINGEN PER 1.000 INWONERS

In 2016 hebben zich geen opzienbarende ontwikkelingen voorgedaan bij de rangorde die betrekking heeft op het aantal reguliere meldingen per 1.000 inwoners. De gemeente Den Haag voerde in 2015 de lijst aan met 0,45 meldingen per 1.000 inwoners. In 2016 kende deze gemeente een lichte daling ten opzicht van 2015, van 0,45 naar 0,40 meldingen per 1.000 inwoners.

De gemeente Rijswijk stond in 2015 met een vergelijkingscijfer van 0,41 op de tweede plaats van de lijst die op basis van de geregistreeerde meldingen bij de ADV is opgesteld. In 2016 gold voor Rijswijk ook 0,41 meldingen per 1.000 inwoners. Met dit vergelijkingscijfer was de gemeente Rijswijk in 2016 wel de gemeente met het hoogste aantal meldingen per 1.000 inwoners.

In grafiek 6 zijn de 10 gemeenten opgenomen met het hoogste aantal meldingen per 1.000 inwoners. Voor het overzicht dat betrekking heeft op alle gemeenten binnen Haaglanden en Hollands Midden wordt verwezen naar bijlage 2 van het rapport.

GRAFIEK 6 AANTAL REGULIERE MELDINGEN IN 2016 PER 1.000 INWONERS PER GEMEENTE

Een vergelijking van het aantal geregistreerde meldingen in 2016 met het aantal dat betrekking heeft op 2015 toont dat de gemeenten Delft, Alphen aan den Rijn en Zoetermeer in 2015 niet tot de 10 gemeenten met de meeste klachten behoorden maar dat de situatie in 2016 was gewijzigd. Op de lijst die betrekking heeft op 2016 staan deze drie gemeenten vrij hoog. Dit geldt met name voor Delft en Zoetermeer, 4^e respectievelijk 5^e op de lijst van 2016.

Op de lijst van 2016 blijkt verder dat het vergelijkingscijfer bij de gemeenten Gouda en Katwijk aanmerkelijk is gedaald: van 0,37 naar 0,22 (Gouda) en van 0,31 naar 0,19 (Katwijk).

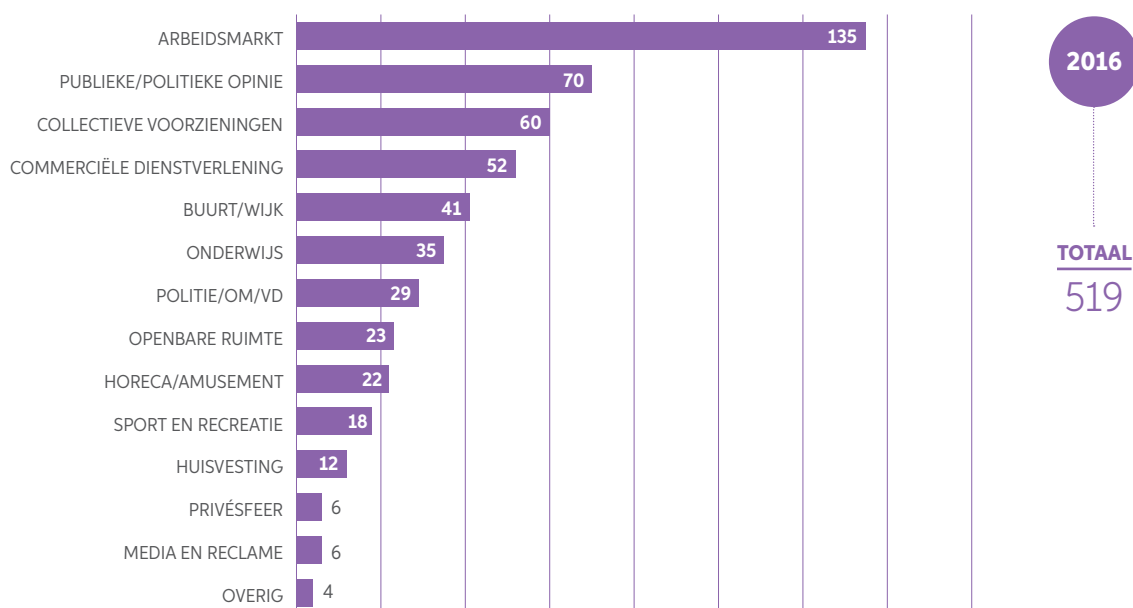
3.2.3 DISCRIMINATIEGRONDEN EN MAATSCHAPPELIJKE TERREINEN

De verdeling van het aantal meldingen naar discriminatiegronden en maatschappelijke terreinen bij alle gemeenten in Haaglanden en Hollands Midden is opgenomen in de bijlagen 3 en 4 van het rapport. In deze paragraaf wordt kort ingegaan op de in het oog springende ontwikkelingen.

Opvallend is bijvoorbeeld dat *ras* bijzonder hoog scoort bij de meldingen die betrekking hebben op de gemeenten Alphen aan den Rijn, Delft, Zoetermeer en Den Haag, respectievelijk 88% van het totaal, 71%, 65% en 65% tegenover een gemiddelde van 51%.

De gegevens die een indicatie geven van de problematiek voor wat betreft de maatschappelijke terreinen tonen, zoals verwacht, dat *ras* het hoogste scoort bij alle gemeenten. Wat de maatschappelijke terreinen betreft is de relatief hoge score van *commerciële dienstverlening* bij de gemeenten Zoetermeer en Rijswijk opmerkelijk. In het onderstaande diagram zijn de discriminatiegronden gekoppeld aan de maatschappelijke terreinen.

DIAGRAM 4: REGULIERE MELDINGEN 2016 BIJ DE ADV, NAAR MAATSCHAPPELIJK TERREIN

Door de koppeling van discriminatiegronden met maatschappelijke terreinen wordt duidelijk dat de meldingen over *ras* vooral betrekking hadden op *publieke/politieke opinie* (20 % van het totaal), *arbeidsmarkt* (19 % van het totaal), *buurt/wijk* (16% van het totaal), *collectieve voorzieningen* (10% van het totaal) en *politie/openbaar ministerie/vreemdelingenpolitie* (8% van het totaal).

Wat ook opvalt is dat het bij de meldingen over *collectieve voorzieningen* vooral ging om *handicap/chronische ziekte*, 60% van de 40 klachten gingen over deze discriminatiegrond.

3.3 DE MELDINGEN PER GEMEENTE, OP BASIS VAN DE CIJFERS VAN DE POLITIE-EENHEID DEN HAAG

3.3.1 EEN STERKE DALING TUSSEN 2014 EN 2016

In 2016 registreerde de politie-eenheid Den Haag 522 meldingen van discriminatie. Dit aantal ligt aanmerkelijk lager dan in 2015. Toen werden in totaal 666 meldingen geregistreerd. Deze daling van 22 % bevestigt de trend van de afgelopen jaren. Er is bijvoorbeeld bij politie-eenheid Den Haag een derde minder meldingen geregistreerd door de politie-eenheid Den Haag, 712 in 2014 en 666 in 2016.

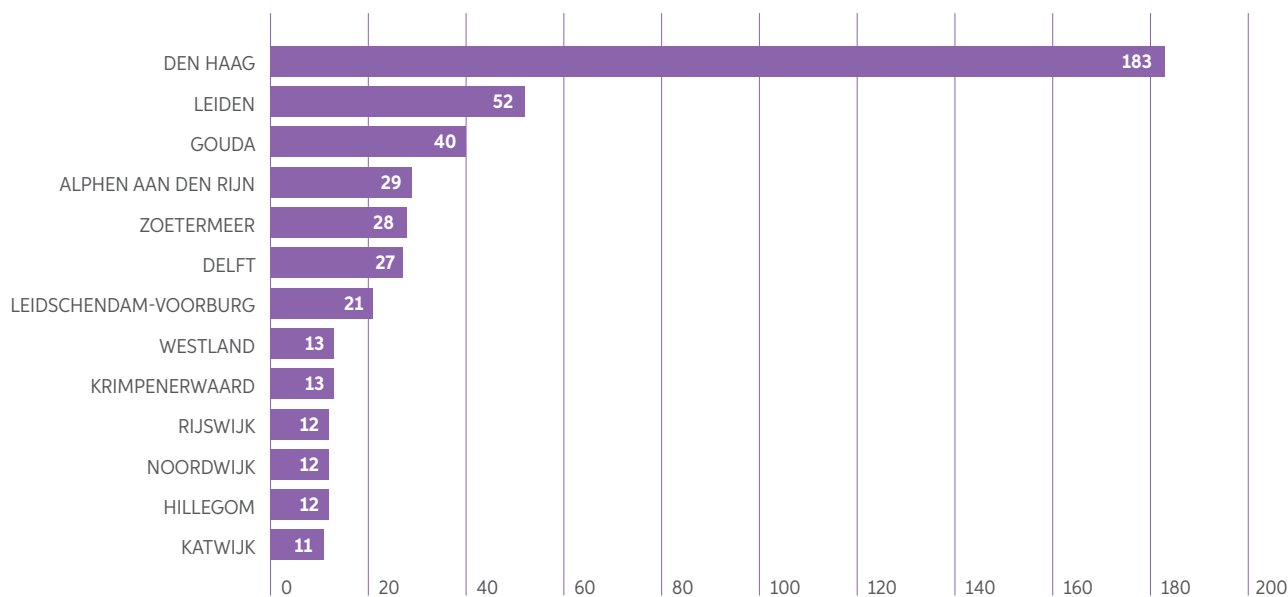
De daling van het aantal meldingen bij de politie heeft zich, zowel kwantitatief als relatief, het sterkst voorgedaan bij de discriminatiegrond *ras*: tussen 2014 daalde het aantal meldingen over *ras* van 408 (2014), 372 (2015) naar 213 (2016). Dit betekent dat er tussen 2014 en 2016 sprake was van bijna een halvering van het aantal meldingen over *ras*.

Bij de andere discriminatiegronden was er, met uitzondering van *antisemitisme*, tussen 2015 en 2016 sprake van een lichte daling. *Antisemitisme* is de enige discriminatiegrond waarbij sprake is geweest van een stijging van het aantal meldingen. Tussen 2014 en 2016 steeg het aantal meldingen over antisemitisme van 43 naar 54. Dit betekent dat 10% van de meldingen over discriminatie bij de politie-eenheid Den Haag ging over *antisemitisme*, iets hoger dan het landelijk gemiddelde van 8 %.

3.3.2 HET AANTAL MELDINGEN NAAR GEMEENTE EN DISCRIMINATIEGROND

De meldingen die bij politie-eenheid Den Haag zijn binnengekomen zijn uitgesplitst naar gemeente, op basis van *plaats van het delict*, en opgenomen in bijlage 5. In de onderstaande grafiek is het aantal meldingen van gemeenten met meer dan 10 meldingen onderverdeeld naar discriminatiegrond.

GRAFIEK 7 REGISTRATIE MELDINGEN VAN DE POLITIE, PER GEMEENTE MET >10 REGISTRATIES

3.3.3 HET AANTAL MELDINGEN PER GEMEENTE

De verdeling die betrekking heeft op de meldingen van inwoners van alle gemeenten in Haaglanden en Hollands Midden, die door de politie-eenheid Den Haag zijn geregistreerd, zijn opgenomen in bijlage 5 van het rapport.

Uit de cijfers blijkt dat het aantal meldingen bij de meeste gemeenten in 2016 is afgenomen. Met name de gemeenten Gouda, Katwijk, Waddinxveen en Wassenaar vallen in dit opzicht op. Gemeenten waar het aantal meldingen wel is gestegen zijn: Delft (van 24 naar 31 meldingen) en Alphen aan den Rijn (van 16 naar 24).

AANSPREKENDE VOORBEELDEN UIT DE PRAKTIJK

4

4.1 INLEIDING

In het Nationaal Actieprogramma tegen discriminatie (januari 2016) zijn voorstellen gedaan om de effectiviteit van maatregelen, die binnen lokaal en regionaal opererende ketens worden genomen, te vergroten. Een belangrijke voorwaarde daarbij is een gedegen informatievoorziening over de aard en omvang en van discriminatie waardoor interventies beter kunnen worden afgestemd op specifieke ontwikkelingen en problemen alsook op ter beschikking staande instrumenten.

De urgentie van een betere afstemming tussen de ketens is ook erkend door het RSIV (Regionaal Samenwerkingsverband Integrale Veiligheid) door de gemeenten binnen Haaglanden en Hollands Midden. In het beleidsplan 'Samenwerken aan veiligheid en vertrouwen' constateert het RSIV bijvoorbeeld dat voorvallen en incidenten met een discriminatoire karakter snel kunnen leiden tot maatschappelijke onrust en openbare orde problematiek. Op basis van deze constatering heeft het RSIV gepleit voor een adequate en slagvaardige aanpak. Volgens het RSIV moet daarbij nadrukkelijk worden geïnvesteerd in vergroting van de meldingsbereidheid bij klachten over discriminatie alsook in een actief aangifte- en registratiegedrag.

Zowel uit het bovengenoemd actieplan van de rijksoverheid als uit de uitgesproken intenties van het RSIV blijkt dat er behoefte is aan:

- ┃ een gedegen en gestroomlijnde informatievoorziening ten behoeve van de bestuurlijke keten, de strafrechtelijke keten en actoren binnen het sociale domein die zich richten op het voorkomen en bestrijden van discriminatie;
- ┃ een actief beleid om de ontwrichtende werking van discriminatie terug te dringen en zodoende het vertrouwen van burgers in de rechtstaat te behouden en te vergroten;
- ┃ samenwerking en afstemming tussen de ADV's, de bestuurlijke keten en de strafrechtelijke keten om preventief te werken en tijdig in te spelen op relevante ontwikkelingen die het werkveld van de verschillende ketens overschrijden.

In dit hoofdstuk worden enkele voorbeelden uit de praktijk van de klachtbehandeling beschreven die de schaduwzijde van discriminatie of ervaren discriminatie laten zien maar ook een wenkend perspectief bieden voor de gewenste gebundelde aanpak van discriminatie.

4.2 DISCRIMINATIE OP DE ARBEIDSMARKT

4.2.1 DISCRIMINATIE EN UITSLUITING OP DE ARBEIDSMARKT LIJKT HARDVOCHTIG

Uit verschillende onderzoeken en praktijktesten blijkt dat de arbeidskansen van werkzoekenden met een migratieachtergrond slechter zijn dan voor autochtonen. De factoren die de relatief slechte positie op de arbeidsmarkt versterken en in stand houden zijn beschreven in verschillende rapporten en nota's, zoals rapporten van het Sociaal Cultureel Planbureau, praktijktesten en nota's die de Sociaal Economische Raad heeft uitgebracht³). De statistieken en onderzoeksgegevens waren voor de OESO aanleiding te stellen dat de arbeidskansen van werkzoekenden met een migratieachtergrond vrijwel nergens in Europa slechter zijn dan in Nederland.

Tot de kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt behoren ook vrouwen en oudere werkzoekenden. Deze kwetsbare positie blijkt uit cijfers van de ADV's en rapportages van het College voor de Rechten van de Mens. In paragraaf 4.2.2. zijn twee voorbeelden uit de praktijk van de klachtbehandeling uitgelicht en kort beschreven. De geselecteerde voorbeelden tonen dat vooroordelen en beeldvorming nog steeds van grote invloed zijn op de arbeidskansen van werknemers en werkzoekenden met een migratieachtergrond en dat de kwetsbare positie van vrouwen op de arbeidsmarkt ook wordt beïnvloed door gebrek aan kennis bij werkgevers over wettelijke kaders die opgeworpen barrières moet slechten.

Discriminatiebestrijding op de arbeidsmarkt vereist, naast wettelijke kaders, ook extra inzet om culturele, psychologische en economische mechanismen die tot discriminatie en uitsluiting leiden daadwerkelijk aan te pakken.

³ Sociaal Cultureel Planbureau (2015), Op afkomst afgewezen: onderzoek naar discriminatie op de Haagse arbeidsmarkt, I. Andriessen, B. van der Bent, M. van der Linden en G. Dekker, Den Haag.
Panteia (2015), Discriminatie in de wervings- en selectiefase: resultaten van virtuele praktijktests.
SER (2014), Discriminatie werkt niet: advies over het tegengaan van discriminatie bij arbeid, Den Haag.

4.2.2 TWEE AANSPREKENDE VOORBEELDEN UIT DE PRAKTIJK

CASUS 1**PROBLEMEN OP WERKVLOER**

Een man van Turkse afkomst werkt via een uitzendbureau bij een facilitaire dienst van enkele gemeenten. Het wil op een van de locaties waar hij is gedetacheerd niet klikken met zijn collega's. Zij maken flauwe grappen over vluchtelingen en meneer voelt zich ook buitengesloten.

Na de aanslagen in Parijs is besloten om één minuut stilte te houden. De meneer was niet zo zeer tegen het besluit maar stelde 'Als je mij vraagt zouden wij elke dag 1 minuut stilte moeten houden voor alle onschuldige slachtoffers die elke dag op de wereld vallen'.

Na deze opmerking werd meneer door zijn collega's belaagd met verwijten zoals 'Jullie moslimlanden veroorzaken alle ellende', 'Jullie moeten weg uit het westen' en 'Het is jouw geloof dat voor problemen zorgt'.

Enkele dagen nadat de meneer de ervaren discriminatie en uitsluiting bij de leidinggevende had gemeld werd de detachering vanwege een verstoorde arbeidsrelatie beëindigd.

De ADV heeft de zaak opgepakt en het bedrijf, in overleg met de meneer, via een wederhoorbrief gevraagd om een reactie. Na de wederhoorbrief heeft het bedrijf de zaak nader onderzocht en maatregelen genomen tegen enkele ex-collega's van de meneer.

Naar aanleiding van het gesprek dat meneer, in aanwezigheid van een klachtbehandelaar van de ADV, met een leidinggevende van het bedrijf heeft gevoerd zijn aantoonbare maatregelen genomen om uitsluiting en pesten op de werkvloer aan te pakken. Hoewel volledig herstel van wederzijds vertrouwen niet meer mogelijk was en de plaatsing binnen het betreffend bedrijf niet kon worden voortgezet, was de meneer van Turkse afkomst tevreden over de wijze waarop de zaak is afgewikkeld. Hij vond dat zijn klacht uiteindelijk serieus is genomen.

CASUS 2**OBSTAKELS NA TERUGKEER VAN ZWANGERSCHAP**

Een mevrouw die bij een gemeentelijke dienst werkte ging ervan uit dat zij, na haar zwangerschapsverlof, gebruik kon maken van de mogelijkheid die de wet aan moeders biedt om voor een periode van ten hoogste negen maanden borstvoeding te geven. Zij had gezorgd voor een opvang op enkele minuten lopen van haar werkplek zodat zij, conform de mogelijkheden van de wet, haar kind kon blijven voeden. Desondanks kreeg de moeder te horen dat zij haar werkplek niet mocht verlaten.

Na intern overleg werd slechts de mogelijkheid tot het kolven op de werkplek geboden. Toen de zaak dreigde te escaleren is de arbeidsovereenkomst met de moeder beëindigd. Als reden voor beëindiging werd haar gedrag aangevoerd. De ADV heeft de moeder geadviseerd en ondersteund toen zij de zaak, ter beoordeling, heeft voorgelegd aan het College voor de Rechten van de Mens.

Het College heeft de moeder in het gelijk gesteld en de betreffende gemeente gewezen op de plicht om de wet na te naleven. De gemeente deelde mee dat zij het nodige zou doen om herhaling te voorkomen.

4.3 DISCRIMINATIE BINNEN DE DIRECTE WOONOMGEVING EN OPENBARE RUIMTE

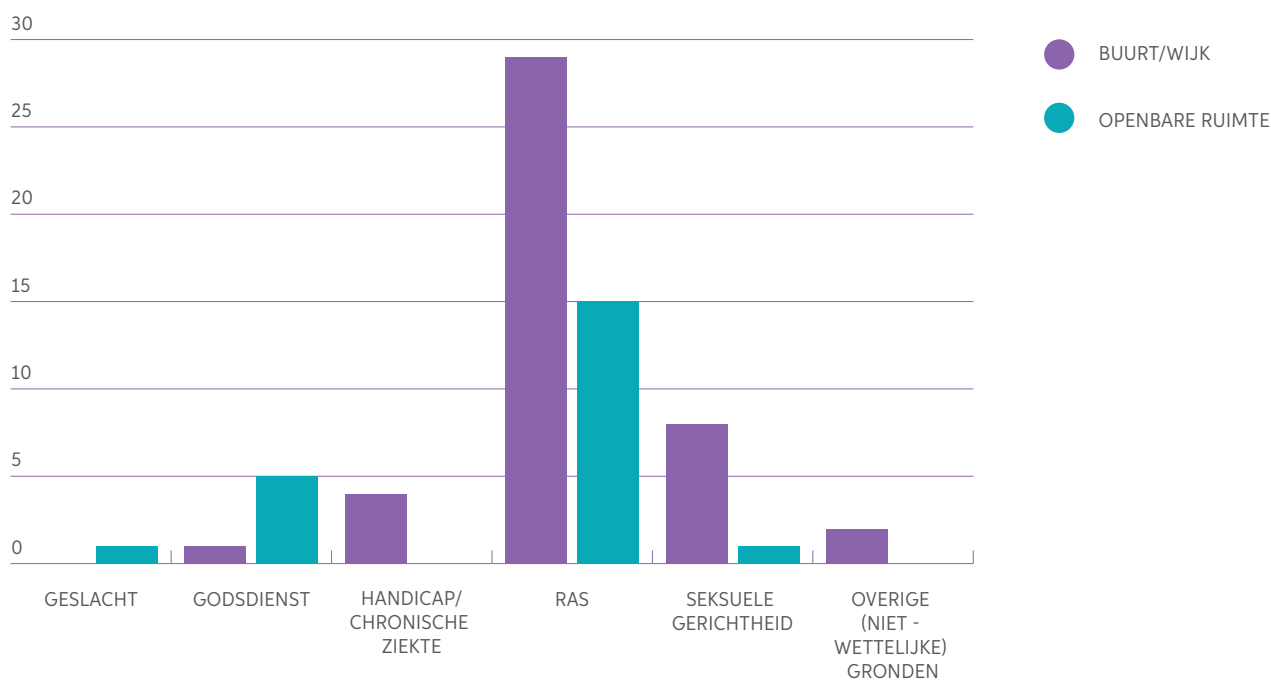
4.3.1 DISCRIMINATIEBESTRIJDING BINNEN DE DIRECTE WOONOMGEVING LIJKT EEN ZAAK VAN LANGE ADEM EN WILSKRACHT

Discriminatie binnen de directe woonomgeving begint doorgaans als burenruzie die gaandeweg escaleert tot discriminatoir gedrag en uitingen. Vaak wordt het bestuursrecht ingezet omdat het bestuursorgaan dat belast is met de uitvoering van de wet ook toezicht kan houden op naleving van wettelijke bepalingen. Discriminatie in de directe woonomgeving en openbare ruimte kan tot gevolg hebben dat sommige bewoners vanwege hun afkomst, seksuele gerichtheid, etniciteit, handicap of verblijfstatus minder aanspraak kunnen maken op of toegang kunnen krijgen tot maatschappelijke voorzieningen (4). De ervaren ongelijkheid maar vooral de langdurige dreiging en gevoelens van onveiligheid kunnen voor personen, die binnen hun directe woonomgeving en openbare ruimte met discriminatie worden geconfronteerd, ingrijpende psychische en emotionele gevolgen hebben.

Uit ervaring blijkt dat instellingen en instanties die, voor wat betreft het waarborgen en handhaven van een prettige en veilige woonomgeving, een bijzondere verantwoordelijkheid hebben onvoldoende middelen kunnen inzetten om de situatie te normaliseren c.q. te verbeteren ten gunste van slachtoffers van discriminatie. Actieplannen van woningcorporaties en lokale overheden zijn vaak ontoereikend. De relatie tussen woonomgeving/openbare ruimte en discriminatiegrond is inzichtelijk gemaakt in diagram 5.

4 Wonder, R. van en R. Witte (2016), Handreiking omgaan met maatschappelijke spanningen, Utrecht.
Witte, R., H. Moors en S. van Bon (2014), Gestreden als Don Cuichot tegen windmolens: onderzoek naar geweld tegen burgers vanwege hun seksuele gerichtheid en genderidentiteit, Tilburg.
Boutellier, H., R. van Wonderen, I. Bakker en R. van der Gaag (2012), Contouren van sociale stabiliteit, Utrecht.

DIAGRAM 5: MELDINGEN BIJ DE ADV IN 2016 BINNEN DE TERREINEN WOONOMGEVING EN OPENBARE RUIMTE, NAAR DISCRIMINATIEGROND

4.3.2 **VIER AANSPREKENDE EN UITDAGENDE VOORBEELDEN UIT DE PRAKTIJK****CASUS 1****HET BEGON MET DE NIEUWE BUURMAN**

Het woongenot van een homokoppel is na de komst van een nieuwe buurman gaandeweg verslechterd. In het begin ging het om geluidsoverlast. Nadat het koppel de buurman over de geluidsoverlast had aangesproken verergerden de problemen: er werden zeer denigrerende opmerkingen gemaakt over homo's en de geluidsoverlast is daarna alleen maar toegenomen.

Nadat het koppel de indruk kreeg dat de woningcorporatie de klachten over geluidsoverlast en discriminatie niet serieus nam en geen adequate maatregelen wilde nemen, is de ADV en benaderd.

Na ontvangst van de wederhoorbrieff heeft de woningcorporatie geprobeerd om een bemiddelingsgesprek te organiseren tussen de buurman en het koppel. Aangezien deze poging niet is gelukt zag het koppel zich genoodzaakt aangifte te doen wegens discriminatie en bedreiging. De buurman is uiteindelijk veroordeeld en de verwachting is dat het vonnis een preventieve werking zal hebben zodat het koppel weer kan genieten van de woonomgeving.

CASUS 2**EEN LANGLOPEND BUURTCONFLICT**

Een Rwandees gezin had zich bewust gevestigd in een kindvriendelijke wijk. Daar werden met name de kinderen van dit gezin geconfronteerd met agressie en discriminatie door een Nederlands gezin met hun twee kinderen. Een van deze twee kinderen domineerde samen met zijn vriendjes de omgeving en bejegenden de Rwandese kinderen op een zeer intimiderende en discriminerende wijze.

Op een gegeven moment durfden de Rwandese kinderen niet meer buiten te spelen. Hun vader vroeg de burens om in te grijpen maar dat mocht niet baten. De problemen verergerden, ook omdat de vader van een van de Nederlandse gezinnen zover ging dat hij de Rwandese kinderen bespuugde.

De escalatie was voor de vader aanleiding om een brief aan de burgemeester en verschillende instanties te schrijven en om hulp te vragen.

De ADV heeft de zaak in behandeling genomen en de Rwandese vader intensief begeleid bij het inroepen van hulp en het doen van aangifte. De ADV heeft ook getracht om de gemeente een grotere rol te laten spelen bij het oplossen van het probleem dat interventies vereiste vanuit de strafrechtelijke en bestuursrechtelijke keten.

Uiteindelijk hebben verschillende aangiftes van discriminatie, bedreiging en geweld geleid tot een grotere betrokkenheid van de politie bij het buurtconflict. Hierdoor verminderden de problemen en keerde, voor wat betreft het Rwandees gezin, de rust enigszins terug.

Het gezin bleef wel op haar hoede en heeft van de ADV de toezegging dat zij bij nieuwe problemen meteen contact kan opnemen.

CASUS 3**EEN PERSOONLIJKE STRIJD TEGEN ANTISEMITISME IN DE OPENBARE RUIMTE**

Een bewoner heeft bij de ADV melding gemaakt van een voorval waarbij jongeren, die bij een café rondhingen, herhaaldelijk kreten riepen die tegen joden waren gericht. Hij had de indruk dat de uitbater van de zaak de gang van zaken normaal vond en heeft contact met de ADV opgenomen omdat hij geschokt was door de antisemitische leuzen. Nadat de uitbater van de horecagelegenheid de wederhoorbrieff had ontvangen, nam hij contact op met de ADV. Hij bood zijn verontschuldiging aan en verzekerde dat hij voortaan zou optreden tegen een dergelijke vertoning. De wijkagent werd door de uitbater geïnformeerd over het voorval en zegde medewerking toe om herhaling van het voorval te voorkomen.

De ADV heeft de melder op de hoogte gehouden van de gang van zaken. Tijdens het gesprek dat, in het kader van nazorg en afwikkeling van de zaak, is gehouden gaf de melder toe dat hij na het incident geen beledigende leuzen meer heeft gehoord rondom het café.

CASUS 4**VEILIGHEID OP EN RONDOM HET VOETBALVELD**

In januari 2016 werd de wedstrijd tussen ADO Den Haag en Ajax ontsierd door racistische leuzen tegen donkere spelers van Ajax. Dit incident had om verschillende redenen grote impact op de samenleving en het imago van de voetbal-sport.

Omdat de ADV op de hoogte was van de initiatieven die ADO Den Haag ont-plooidde om de sfeer op en rondom het voetbalveld te verbeteren, is de directie van ADO Den Haag benaderd voor een verkennend gesprek. Na dit gesprek heeft de ADV het aanbod gedaan om aan te sluiten op de maatregelen die door de KNVB zouden worden genomen en op de lijn die door het Openbaar Ministerie ten aanzien van de harde kern zou volgen.

In goed overleg met ADO Den Haag heeft de ADV een traject uitgezet voor de supporters die als meelopers werden omschreven. Deze groep verdiende volgens ADO Den Haag een gepaste straf voor hun gedrag maar de club zag ook dat deze jongeren, door hun kwetsbaarheid en andere factoren, niet opgewassen waren tegen de grote druk die de harde kern onder de supporters op deze kwetsbare groep uitoefent. ADO Den Haag wilde deze jongeren niet van zich vervreemden en hen de kans geven om zich op een positieve wijze aan te sluiten bij de club.

De jongeren die door ADO Den Haag naar de ADV werden doorverwezen hebben verplicht deelgenomen aan een traject dat bestond uit intake (om inzicht te krijgen in hun achtergrond en motivatie om het traject succesvol te doorlopen), interventie (gericht op versterking van het zelfbeeld, beter kunnen omgaan met groepsdruk en eigen verantwoordelijkheid nemen voor antisociaal gedrag) en bewustwording (groepssessies waarbij de jongeren, mede op basis van virtual reality, worden geconfronteerd met de ontwrichtende werking van discriminatie op het individu, bevolkingsgroepen en de samenleving).

Tijdens het traject is ADO Den Haag geïnformeerd over de voortgang. Alle jongeren hebben het traject succesvol doorlopen en mochten daarna de wedstrijden van hun club weer bezoeken.

4.4 DISCRIMINATIE OP GROND VAN HANDICAP OF CHRONISCH ZIEKTE LICHT GESTEGEN

4.4.1 HET VERDRAG VAN DE VERENIGDE NATIES ALS STEUN IN DE RUG

In juli 2016 heeft Nederland het VN verdrag inzake de rechten van personen met een handicap geratificeerd. Hiermee heeft de Nederlandse staat na een lange periode van discussie en voorbereiding de inspanningsverplichting erkend om fysieke en andere drempels te slechten die de maatschappelijke participatie van personen met een handicap belemmeren⁵). In het implementatieplan (maart 2017) zijn werkafspraken vastgelegd voor de Nederlandse staat, als verdrags-houder, en de partijen die als bestuurlijke partners zullen optreden.

Met het VN verdrag is de reikwijdte van bestaande wettelijke kaders, die gelijke behandeling van personen met een handicap moeten bevorderen, uitgebreid met het terrein van goederen en diensten, zoals de toegankelijkheid tot huisvesting en mobiliteit.

Op basis van de registratiegegevens van de politie en de ADV's kunnen verschillende voorzichtige conclusies worden getrokken, zoals:

- ┃ personen met een beperking zijn onvoldoende geïnformeerd over de werking van een ADV;
- ┃ de ADV's en de politie zijn vooralsnog onvoldoende erin geslaagd om personen met een beperking te overtuigen van het nut om ervaren en gesignaleerde discriminatie te melden (in 2016 heeft politie-eenheid Den Haag slechts 2 meldingen geregistreerd waarbij handicap/chronische ziekte als de discriminatiegrond is genoteerd. Bij de ADV ging het om 40 van de 547 meldingen);
- ┃ personen met een handicap zijn vooralsnog geneigd om obstakels die hun maatschappelijke participatie belemmeren eerder te ervaren als te overwinnen ongemakken dan als aantasting van het fundamenteel recht op gelijke behandeling, wat tot gevolg heeft dat men incidenten en voorvallen niet in de eerste plaats bij een ADV of de politie meldt⁶).

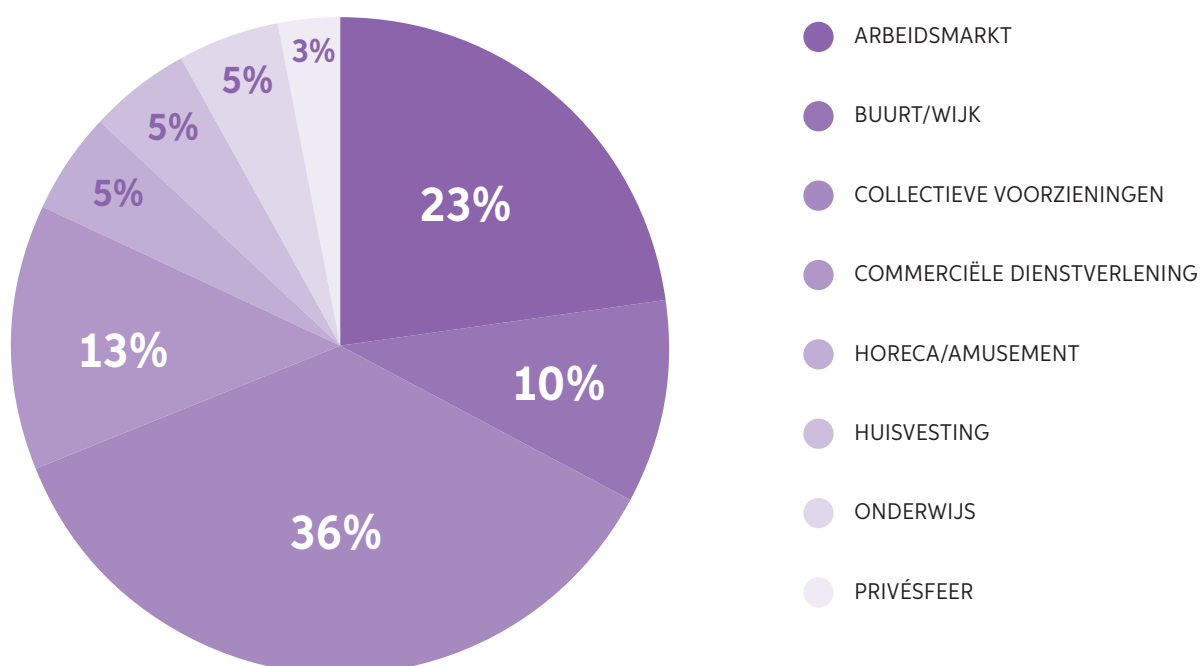
5 Meulenkamp, T. en G. Waverijn e.a. (2015), Deelname aan de samenleving van mensen met een beperking, ouderen en de algemene bevolking, Utrecht. Harbers, M. en N. Hoeymans (eds.) Gezondheid en maatschappelijke participatie, in: Themaport Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2014, Bilthoven, 2013. Klerk, M. de, H. Ferme, H. Woittiez en M. Ras (eds.), Factsheet Mensen met lichamelijke en verstandelijke beperkingen, Den Haag, 2012.

6 Geconsulteerde deskundigen bij belangenorganisaties wijzen op het dilemma waarbij personen met een handicap aan de ene kant worden gestimuleerd om obstakels die het maatschappelijk functioneren belemmeren zoveel mogelijk op eigen kracht te overwinnen terwijl er aan de andere kant juist behoefte is aan de bereidheid om voorvallen en incidenten die tot uitsluiting en discriminatie leiden zoveel mogelijk te melden.

Mochten deze conclusies juist zijn, dan zullen zowel Stichting iDb als de politie in de komende periode het nodige moeten doen om beter inzicht te krijgen in de aard, omvang en oorzaken van discriminatie op grond van een handicap of chronische ziekte.

De discriminatiemeldingen bij de ADV die in 2016 betrekking hadden op handicap/chronische ziekte zijn verwerkt in diagram 6.

DIAGRAM 6: MELDINGEN 2016 BIJ DE ADV OVER HANDICAP/CHRONISCHE ZIEKTE, NAAR MAATSCHAPPELIJK TERREIN

4.4.2 TWEE AANSPREKENDE EN UITDAGENDE VOORBEELDEN UIT DE PRAKTIJK

CASUS 1**HOE VER REIKT DE VERANTWOORDELIJKHEID VAN HET OPENBAAR VERVOER**

Een man en een vrouw die zich alleen met hun rolstoel kunnen verplaatsen werden niet met hun elektrische rolstoel toegelaten in de bus van een gemeentelijk vervoersbedrijf. Zij hebben in eerste instantie geprobeerd om met het vervoersbedrijf in gesprek te gaan omdat zij door de handelwijze van het bedrijf waren gedupeerd.

Omdat de vervoerder bij haar standpunt bleef (i.c. elektrische rolstoelen worden niet toegelaten in de bus omdat dit tot onveilige situaties kan leiden) hebben de man en de vrouw besloten om de zaak voor te leggen aan het College voor de Rechten van de Mens.

Hoewel het College oordeelde dat het vervoersbedrijf in strijd met de wet handelde, bleef het bedrijf bij het eerder ingenomen standpunt. De man en de vrouw hebben de strijd voor toegankelijkheid van het openbaar vervoer voor personen met een beperking desondanks niet opgegeven.

Met het oordeel van het College in de hand en met ondersteuning van de ADV en een lokale belangenorganisatie zijn de man en de vrouw doorgegaan met hun strijd voor toegankelijkheid van het openbaar vervoer.

Het voorlopig resultaat is dat het vervoersbedrijf het eerder ingenomen standpunt gedeeltelijk heeft losgelaten en open staat voor een oplossing waarbij de belangen en rechten van personen met een beperking nadrukkelijk worden meegenomen.

CASUS 2**MEEDOEN ONDANKS DREMPELS**

Bij een bezoek aan een activiteit binnen een sportcomplex kwam mevrouw met haar scootmobiel vast te zitten in de lift. Zij kon pas na drie uur uit haar benaderde positie worden bevrijd. Na dit vooral is de lift buiten gebruik gesteld. Als gevolg hiervan was het complex niet meer toegankelijk voor bezoekers die afhankelijk waren van een scootmobiel. De mevrouw heeft de gemeente benaderd en kreeg te horen dat zij zich tot de eigenaar van het pand moest wenden. Uiteindelijk kreeg zij de garantie dat het probleem zou worden opgelost.

Toen de lift, ondanks deze toezegging, niet kon worden gebruikt heeft mevrouw de ADV benaderd. De ADV heeft de gemeente schriftelijk gewezen op de gang van zaken en aangespoord om actie te ondernemen. Na deze aanmaning heeft de gemeente de ADV schriftelijk verzekerd dat ze contact zou opnemen met de eigenaar van het complex en dat de reparatie van de lift zo spoedig mogelijk zou worden uitgevoerd.

Deze toezegging is nagekomen.

KLACHTBEHANDELING EN JURIDISCHE TOETSING

5

5.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk wordt een toelichting gegeven over de wijze waarop meldingen door de ADV ⁽⁷⁾ en de politie worden opgevangen en afgewikkeld. De werkwijze hangt samen met de positie die deze partners innemen binnen de verschillende ketens en van de taken en bevoegdheden die daarmee gemoeid zijn. Een ADV richt zich vooral op het informeren en adviseren van personen die met discriminatie worden geconfronteerd en spant zich, waar het nodig, mogelijk en gewenst is, in om te bemiddelen tussen de melder en de verweerder, in dit geval de persoon of de organisatie tegen wie een klacht is ingediend. In gevallen waarbij de beschreven aanpak niet volstaat kan een ADV een formele procedure inzetten door de melder aangifte te laten doen bij de politie of de zaak voor te leggen aan het College voor de Rechten van de Mens.

⁷ Tot eind 2016 bij Bureau Discriminatiezaken en vanaf 1 januari bij Stichting iDb.

Aangifte bij de politie kan leiden tot een strafrechtelijk vervolg. Indien een zaak vervolgbaar is dient de politie deze door te sturen naar het Openbaar Ministerie. Een voorwaarde voor vervolging is bijvoorbeeld dat een verdachte bekend is. Het Openbaar Ministerie beoordeelt de ingekomen discriminatiezaken en legt een deel hiervan uiteindelijk ter beoordeling voor aan de rechter. De rechter stelt vervolgens vast of er in juridische zin sprake is van discriminatie.

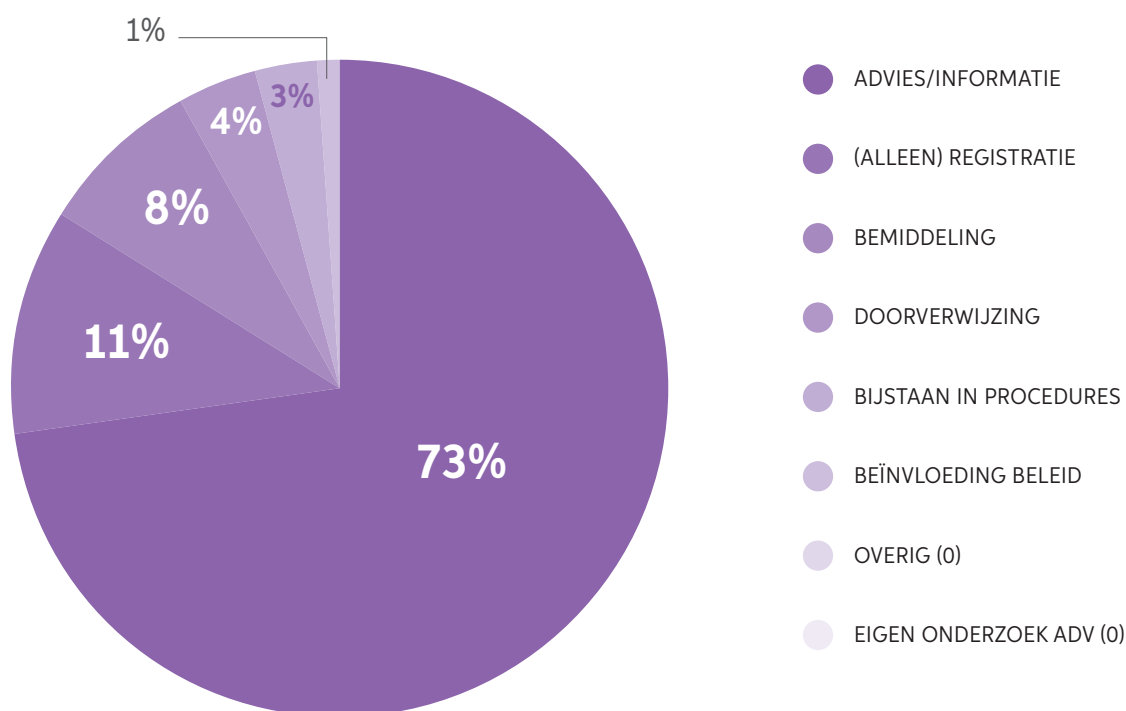
Behalve de rechter is het College voor de Rechten van de Mens bevoegd om op basis van de gelijke behandelingswetgeving te toetsen of er bij voorgelegde zaken sprake is van discriminatie.

5.2 KLACHTBEHANDELING DOOR DE ADV

Inwoners van gemeenten binnen Haaglanden en Hollands Midden die discriminatie ervaren of getuige zijn van discriminatie kunnen bij de ADV terecht voor informatie, advies en andere vormen van ondersteuning. Na de eerste opvang kiest de ADV in overleg met de melder voor de meest passende vorm van ondersteuning. Als de ADV de klacht in behandeling neemt wordt meestal eerst de wenselijkheid en mogelijkheid van bemiddeling verkend. Als voor deze optie wordt gekozen ontvangt de wederpartij/de verweerder een wederhoorbrieff waarin de visie van de melder op het voorval is beschreven. De wederpartij wordt gevraagd om zijn/haar visie te geven op het voorval. Leidt de wederhoorprocedure niet tot het gewenste resultaat, dan kan de ADV in overleg met de melder eventueel formele stappen ondernemen zoals het in gang zetten van een juridische procedure.

In overeenstemming met de landelijke richtlijnen voor de WGA (Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen) rapportages kunnen meerdere vormen van klachtbehandeling worden geregistreerd bij één klacht. Uit het onderstaand cirkeldiagram blijkt welke vormen in 2016 zijn ingezet.

DIAGRAM 7: VERDELING MELDINGEN OVER DE WIJZE VAN KLACHTBEHANDELING IN 2016

5.2.1 ADVIES EN INFORMATIE

Ruim 70 % van de reguliere meldingen is behandeld middels advies en informatie. Volgens het landelijke registratieprotocol is dit onderdeel van de klachtbehandeling te onderscheiden in: het feitelijk geven van advies en informatie, het bieden van een luisterend oor, het geven van morele ondersteuning en empowerment van de melder/cliënt. Het feitelijk advies stelt de melder in staat een afgewogen keuze te maken voor een adequate aanpak van het probleem en om samen met de ADV tot de conclusie te komen of er sprake is van discriminatie.

5.2.2 BEMIDDELING

Bij 48 (8%) van de meldingen in 2016 is, na het deeltraject advies en informatie, bemiddeld. Hoewel sommige melders en wederpartijen deze wijze van klachtbehandeling afwijzen, geeft de ADV de voorkeur aan bemiddeling.

Bemiddeling kan verschillende vormen aannemen: het kan schriftelijk (tussen de melder en de verweerder) maar het kan ook tijdens een bemiddelingsgesprek tussen beiden in aanwezigheid van de ADV.

5.2.3 REGISTRATIE

In 2016 is bij 66 (11%) van meldingen gekozen voor alleen registratie, iets minder dan in 2015 (73). Voor deze vorm is gekozen nadat de melder duidelijk heeft gemaakt geen verdere stappen te willen ondernemen of anoniem wil blijven.

5.2.4 DOORVERWIJZING

Het motief om door te verwijzen kan per melding verschillen. Er kan voor doorverwijzing worden gekozen in gevallen waarbij de ADV niet de aangewezen organisatie is om de gemelde problemen op te lossen. Doorverwijzing naar het Juridisch Loket geschiedt bij juridische problemen die niet tot discriminatie zijn te herleiden. De ADV beschikt over een actuele sociale kaart en onderhoudt korte lijnen met relevante netwerken waardoor de organisatie snel en op een adequate wijze kan doorverwijzen naar bijvoorbeeld het maatschappelijk werk en contactfunctionarissen bij maatschappelijke organisaties.

In 2016 is bij 21 meldingen (4 % van het totaal) besloten om door te verwijzen, ongeveer gelijk aan het aantal doorverwijzingen in 2015 (18).

5.2.5 BIJSTAAN IN PROCEDURES

De ADV adviseert en begeleidt melders bij formele procedures, zoals het doen van aangifte bij de politie, het voorleggen van een klacht aan een geschillen- of klachtencommissie of bij het indienen van een verzoek om een oordeel bij het College van de Rechten van de Mens. In 2016 heeft de ADV bij 14 zaken voor deze werkwijze gekozen, iets meer dan in 2015 (12).

5.2.6 BEÏNVLOEDING VAN BELEID

In 2016 is deze werkwijze 8 keer toegepast. Stichting iDb is van plan om beïnvloeding van beleid vaker toe te passen, vooral omdat deze werkwijze zich bij uitstek leent voor vergroting van de bewustwording over discriminatie en de effecten van discriminatie en uitsluiting voor individuen en bevolkingsgroepen. Uit ervaring blijkt dat bedrijven vaak door gebrek aan kennis of onvoldoende sensitiviteit voor effecten van discriminatie, in strijd met de wet handelen door bijvoorbeeld impliciet en expliciet uitsluitingsgronden op te nemen in advertentieteksten. Bij dergelijke gevallen wijst de ADV op overtreding van de wet. Mocht er sprake zijn van veelvuldig overtreden of van een melder die in eigen naam bemiddeling wil, dan zal de ADV de overtreder ter verantwoording roepen.

5.3 AFHANDELING VAN AANGIFTEN DOOR DE POLITIE EN HET OPENBAAR MINISTERIE

De werkwijze van de politie bij discriminatiezaken is gebaseerd op de Aanwijzing Discriminatie. In principe wordt van elke melding van discriminatie een aangifte opgemaakt. Vervolgens bepaalt de officier van justitie of de aangifte voldoende basis biedt voor vervolging. Zo ja, dan kan het Openbaar Ministerie overgaan tot vervolging.

De afgelopen jaren heeft het Openbaar Ministerie themazittingen georganiseerd waarbij verschillende discriminatiezaken zijn behandeld. Een bijkomend effect van de themazittingen is dat burgers door de media-aandacht voor de zittingen bewust worden van het maatschappelijk belang van discriminatiebestrijding en van de wettelijk gronden waarop overtreding van de wet wordt getoetst.

5.4 JURIDISCHE TOETSING DOOR HET COLLEGE VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS

Het College voor de Rechten van de Mens is bevoegd om te oordelen of er bij verzoeken, die ter behandeling worden ingediend, sprake is van strijd met de gelijke behandelingswetgeving. In 2016 zijn uit Haaglanden en Hollands Midden 61 zaken aan het College voorgelegd. Het College heeft in 2016 over 22 van de zaken, die vanuit Haaglanden en Hollands Midden waren voorgelegd, een oordeel uitgesproken.

In hoofdstuk 2 is aandacht besteed aan de opbouw en samenstelling van de verzoeken die in 2016 aan het College zijn voorgelegd en aan de oordelen die in het betreffend jaar zijn uitgesproken.

AANDACHTSPUNTEN VOOR BELEID

6

6.1 INLEIDING

Uit onderzoek blijkt dat tussen 10% en 15% van ervaringen met discriminatie binnen het formele circuit wordt gemeld⁸. In het voorwoord van het rapport zijn enkele factoren genoemd die van invloed kunnen zijn op de bereidheid om ervaren en gesignaleerde discriminatie te melden. De meldingen die door Stichting iDb en de politie worden geregistreerd geven weliswaar niet het volledige beeld over de aard en omvang van discriminatie in Haaglanden en Hollands Midden maar bieden wel aanknopingspunten voor beleid en interventies. Uit de geregistreerde meldingen blijkt bijvoorbeeld dat discriminatie op grond van seksuele gerichtheid eerder bij de politie wordt gemeld dan bij een ADV. Klachten over ras, handicap en leeftijd worden daarentegen eerder gemeld bij een ADV dan bij de politie.

Opmerkelijk is ook dat het aantal meldingen bij de politie de afgelopen jaren structureel is gedaald terwijl de omvang van het aantal meldingen bij de ADV's een grillig verloop kent. De pieken die zich in de afgelopen jaren hebben voorgedaan bleken vooral samen te hangen met tijdstippen van landelijke campagnes en incidenten en voorvallen die publiek de aandacht trokken.

Ter verbetering van de doelgerichtheid en effectiviteit van het beleid is het van belang om in te zetten op:

- a. afstemmen en stroomlijnen van informatiebronnen die door de politie en Stichting iDb worden gebruikt om inzicht te krijgen in de aard en omvang van discriminatie;
- b. ontsluiten van informatiebronnen aan de voorkant van het formele circuit die een doorverwijzende en signalerende functie kunnen vervullen;
- c. inzetten van de informatiepositie van de politie en Stichting iDb ten behoeve van een gebundelde aanpak waarbij de kennis, deskundigheid en middelen door de politie, Stichting iDb, de strafrechtelijke keten en bestuursrechtelijke keten worden gemobiliseerd en ingezet om discriminatie te bestrijden en te voorkomen.

⁸ Sociaal Cultureel Planbureau, *Ervaren discriminatie in Nederland* (eds), I. Andriessen, H. Fernee en K. Wittebrood, 2014.

6.2. AANDACHTSPUNTEN VOOR BELEID

6.2.1 AFSTEMMEN EN STROOMLIJNEN VAN INFORMATIEBRONNEN VAN DE POLITIE EN STICHTING IDB

Door momenten van afstemming in te bouwen kunnen de politie en Stichting iDb tijdig informatie uitwisselen over de aard, omvang en oorzaken van discriminatie en op basis van bevindingen relevante ontwikkelingen in kaart brengen. De voorgestelde optimalisering houdt in dat de bestaande afstemming en coördinatie binnen het RDO (Regionaal Discriminatie Overleg) wordt uitgebreid met:

- ┃ Een maandelijks afstemmingsoverleg waarbij de aandachtfunctionarissen bij de politie en Stichting iDb op basis van actuele registratiegegevens, met inachtneming van het privacyconvenant 'Samenwerkingsverband Strafrechtelijke Aanpak Discriminatie', informatie uitwisselen en delen.
- ┃ De productie van kwartaalrapportages waarin de aard en omvang van het aantal discriminatiemeldingen bij Stichting iDb binnen de districten van politie-eenheid Den Haag zijn opgenomen en toegelicht.
- ┃ Een ontwikkeltraject om de inhoud en opbouw van registratiesystemen van de politie en Stichting iDb beter op elkaar af te stemmen.

6.2.2 ONTSLUITEN VAN INFORMATIEBRONNEN AAN DE VOORKANT VAN HET FORMELE CIRCUIT

De resultaten van het pilotproject dat Stichting iDb in de eerste helft van 2017 heeft uitgevoerd⁹) bevestigen het beeld dat de eerder gesignaleerde onderrapportage van incidenten en voorvallen van discriminatie niet alleen het gevolg is van de afgenomen meldingsbereidheid. Goed geïnformeerde sleutelfiguren binnen sociale verbanden en frontlijnfunctionarissen bij maatschappelijke organisaties zijn in staat om de eerste opvang bij ervaren discriminatie te verzorgen en kunnen, indien zij op een adequate wijze worden geïnformeerd en beroep kunnen doen op een 'backoffice', een signaleringsfunctie en/of een doorverwijzende functie vervullen. Beide functies zijn van belang voor het stroomlijnen van de informatiebronnen die inzicht verschaffen in de aard, omvang en oorzaken van discriminatie alsook voor vergroting van de meldingsbereid.

Voor het ontsluiten van informatiebronnen aan de voorkant van het formele circuit is het van belang om:

- ┃ Sleutelfiguren bij sociale verbanden, zoals belangenorganisaties en zelforganisaties, die een signalerende en doorverwijzende functie kunnen vervullen te informeren over onder andere de gronden en maatschappelijke terreinen waarop discriminatie wordt getoetst, de werking van de Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen en over de rol die de verschillende ketens (i.c. de strafrechtelijke keten en de bestuursrechtelijke keten) vervullen.
- ┃ Een netwerk op te bouwen om op ad-hoc en structurele basis informatie uit te wisselen waardoor discriminatiemeldingen bij de politie en Stichting iDb kunnen worden aangevuld met gegevens en signalen die het formele circuit vooralsnog onvoldoende bereiken.

⁹ Het project 'Meer betrokkenheid en weerbaarheid aan de voorkant' was onderdeel van een landelijk pilotproject dat in drie regio's is uitgevoerd. Bij het project dat in Gouda is uitgevoerd stonden vergroting van de meldingsbereid en verbetering van de informatievoorziening aan sleutelfiguren, die een intermediaire rol kunnen vervullen, centraal.

6.2.3 DOELGERICHTE INZET VAN DE INFORMATIEPOSITIE

Zowel in het Nationaal Actieprogramma tegen Discriminatie als in het beleidsplan ‘Samenwerken aan veiligheid en vertrouwen’ van het RSIV (Regionaal Samenwerkingsverband Integrale Veiligheid) van de gemeenten binnen Haaglanden en Hollands Midden is gepleit voor verbindingen tussen de strafrechtelijke en bestuursrechtelijke keten en voor een betere informatiepositie van actoren die binnen de betreffende ketens actief zijn. In de huidige situatie fungeert het RDO als het gremium waar de politie, Stichting iDb en het Openbaar Ministerie afstemmen over zaken die bij de politie en de ADV zijn gemeld en de voortgang van betreffende zaken bewaken.

De intenties die in het beleidsplan van het RSIV zijn uitgesproken maar ook prioriteiten die in het landelijk Actieprogramma tegen discriminatie zijn gesteld vragen om inhoudelijke en organisatorische verbindingen tussen de strafrechtelijke keten, de bestuursrechtelijke keten en flankerende onderdelen van het sociale domein. Deze verbindingen zijn nodig om preventief te opereren en om tijdig en effectief in te spelen op discriminatoire voorvallen en incidenten binnen de directe woonomgeving, openbare ruimte en de horeca. Het bereiken van voldoende draagvlak hiervoor is van essentieel belang. Met het oog hierop wordt gepleit voor:

- Het organiseren van afstemmingsoverleg op het sub-regionaal niveau (in dit geval op het niveau van de onderscheiden politiedistricten) om het uitwisselen van informatie en het afstemmen van interventies vanuit de optiek van de WGA, de openbare orde en veiligheid, integratie, participatie en het strafrecht mogelijk te maken.
- Bijeenkomsten te organiseren om de kennis en deskundigheid inzake relevante maatschappelijke thema's te vergroten en coalities te vormen voor een gebundelde aanpak.
- Het verzorgen van halfjaarlijkse rapportages waarin de registratiegegevens van Stichting iDb en de politie-eenheid Den Haag worden aangevuld met signalen en informatie om een beter inzicht te krijgen in de aard omvang en oorzaken van discriminatie in Haaglanden en Hollands Midden.

BIJLAGEN

**BIJLAGE 1: GEREgistreerde meldingen bij de ADV in 2014, 2015 en 2016
 ALSMEDE HET AANTAL REGULIERE MELDINGEN PER 1.000 INWONERS
 (EXCLUSIEF WILDERS 190314), ALLE GEMEENTEN IN HAAGLANDEN EN
 HOLLANDS MIDDEN**

	AANTAL INWONERS	AANTAL GEREgistreerde DISCRIMINATIE- INCIDENTEN			AANTAL GEREgistreerde DISCRIMINATIE- INCIDENTEN PER 1.000 INWONERS		
		2014	2015	2016	2014	2015	2016
ALPHEN AAN DEN RIJN	107.960	25	16	24	0,23	0,15	0,22
BODEGRAVEN-REEUWIJK	33.451	2	4	6	0,06	0,12	0,18
DELFT	101.034	35	24	31	0,35	0,24	0,31
DEN HAAG	519.988	315	234	210	0,62	0,45	0,40
GOUDA	71.189	42	27	16	0,59	0,37	0,22
HILLEGOM	21.089	9	6	5	0,43	0,28	0,24
KAAG EN BRAASSEM	26.108	3	2	4	0,12	0,08	0,15
KATWIJK	64.239	16	20	12	0,25	0,31	0,19
KRIMPENERWAARD	54.653	10	11	9	0,19	0,20	0,16
LEIDEN	122.561	69	48	43	0,57	0,38	0,35
LEIDERDORP	26.968	9	4	3	0,34	0,15	0,11
LEIDSCHENDAM-VOORBURG	74.223	28	24	19	0,38	0,32	0,26
LISSE	22.606	3	6	2	0,13	0,27	0,09
MIDDEN-DELFLAND	18.873	3	0	1	0,16	0,00	0,05
NIEUWKOOP	27.433	4	5	4	0,15	0,18	0,15
NOORDWIJK	25.760	8	3	2	0,31	0,12	0,08
NOORDWIJKERHOUT	16.140	4	4	0	0,25	0,25	0,00
OEGSTGEEST	23.209	5	3	3	0,22	0,13	0,13
PIJNACKER-NOOTDORP	51.894	8	15	10	0,16	0,29	0,19
RIJSWIJK	49.328	23	20	20	0,48	0,41	0,41
TEYLINGEN	36.013	9	9	5	0,25	0,25	0,14
VOORSCHOTEN	25.211	3	4	3	0,12	0,16	0,12
WADDINXVEEN	26.072	4	9	2	0,16	0,35	0,08
WASSENAAR	25.885	7	8	2	0,27	0,31	0,08
WESTLAND	104.960	23	16	10	0,22	0,15	0,10
ZOETERMEER	124.107	38	32	35	0,31	0,26	0,28
ZOETERWOUDE	8.119	0	1	0	0,00	0,12	0,00
ZUIDPLAS	40.937	6	10	6	0,15	0,22	0,15

BIJLAGE 2: GEREgistreERDE MELDINGEN BIJ DE ADV IN 2016 ALLE GEMEENTEN IN HAAGLANDEN EN HOLLANDS MIDDEN, NAAR DISCRIMINATIEGROND

	ARBEIDSCONTRACT	ARBEIDSDUUR	BURGERLIJKE STAAT	GESLACHT	GODSDIENST	HANDICAP/CHRONISCHE ZIEKTE	LEEFTIJD	LEVENSOVERTUIGING	NATIONALITEIT	POLITIEKE GEZINDHEID	RAS	SEKSUELE GERICHTHEID	OVERIGE (NIET - WETTELIJKE) GRONDEN	ONBEKEND
ALPHEN AAN DEN RIJN	2	0	0	1	2	1	0	0	0	0	21	0	2	0
BODEGRAVEN-REEUWIJK	0	0	0	0	1	2	2	0	0	0	2	0	0	0
DELFT	0	0	0	2	5	1	4	0	1	2	22	1	3	0
DEN HAAG	2	0	1	26	22	16	17	0	9	3	137	10	15	0
GOUDA	0	0	0	1	3	0	1	0	0	0	9	2	1	0
HILLEGOM	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	1	1	1	0
KAAG EN BRAASSEM	0	0	0	1	1	1	1	0	0	0	1	0	0	0
KATWIJK	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	9	0	2	0
KRIMPENERWAARD	0	0	0	1	3	0	1	0	0	0	4	0	2	0
LEIDEN	0	0	1	5	8	1	4	0	1	0	28	3	3	0
LEIDERDORP	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0
LEIDSCHENDAM-VOORBURG	1	0	2	2	1	3	1	0	0	0	7	0	3	0
LISSE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0
MIDDEN-DELFLAND	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
NIEUWKOOP	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	3	0	0	0
NOORDWIJK	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	2	0	0	0
NOORDWIJKERHOUT	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
OEGSTGEEST	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	0	0	0
PIJNACKER-NOOTDORP	0	0	0	1	0	1	1	0	2	0	5	0	0	0
RIJSWIJK	0	0	0	3	3	3	3	0	1	0	10	2	0	0
TEYLINGEN	0	0	0	2	1	1	1	0	0	0	3	0	1	0
VOORSCHOTEN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0
WADDINXVEEN	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	0	0	0
WASSENAAR	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0
WESTLAND	0	0	0	4	1	3	2	1	1	0	2	2	1	0
ZOETERMEER	0	0	0	4	2	5	2	0	1	3	23	1	0	0
ZOETERWOUDE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ZUIDPLAS	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2	1	1	0

BIJLAGE 3: GEREgistreERDE MELDINGEN BIJ DE ADV IN 2016 ALLE GEMEENTEN IN HAAGLANDEN EN HOLLANDS MIDDEN, NAAR MAATSCHAPPELIJKE TERREIN

	ARBEIDSMARKT	BUURT/WIJK	COLLECTIEVE VOORZIENINGEN	COMMERCIELE DIENSTVERLENING	HORECA/AMUSEMENT	HUISVESTING	MEDIA EN RECLAME	ONDERWIJS	OPENBARE RUIMTE	POLITIE/OM/VD	PRIVÉSFEER	PUBLIEKE/POLITIEKE OPINIE	SPORT EN RECREATIE	OVERIG
ALPHEN AAN DEN RIJN	8	2	2	3	4	1	0	2	1	1	0	4	2	0
BODEGRAVEN-REEUWIJK	3	0	1	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
DELFT	14	3	3	4	1	1	1	5	2	1	0	4	1	1
DEN HAAG	73	16	21	20	12	7	3	15	11	15	4	34	10	4
GOUDA	3	3	2	2	1	0	0	2	1	1	0	1	1	0
HILLEGOM	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
KAAG EN BRAASSEM	2	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
KATWIJK	4	4	2	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0
KRIMPENERWAARD	5	0	1	2	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0
LEIDEN	13	5	8	2	2	0	0	5	4	2	0	8	1	0
LEIDERDORP	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
LEIDSCHENDAM-VOORBURG	5	0	3	1	2	0	0	1	1	2	0	4	0	0
LISSE	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
MIDDEN-DELFLAND	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
NIEUWKOOP	2	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
NOORDWIJK	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	0
NOORDWIJKERHOUT	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
OEGSTGEEST	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0
PIJNACKER-NOOTDORP	4	0	2	3	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
RIJSWIJK	7	0	2	6	0	0	1	1	0	1	0	4	1	0
TEYLINGEN	4	0	0	0	0	1	0	2	0	0	1	0	0	0
VOORSCHOTEN	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0
WADDINXVEEN	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
WASSENAAR	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
WESTLAND	3	1	4	0	1	1	0	1	0	1	0	1	1	0
ZOETERMEER	10	2	5	8	3	0	0	1	1	1	0	8	0	0
ZOETERWOUDE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ZUIDPLAS	4	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0

BIJLAGE 4: GEREgistREERDE MELDINGEN BIJ DE ADV IN 2016, NAAR DISCRIMINATIEGROND EN MAATSCHAPPELIJK TERREIN

	ARBEIDSCONTRACT	ARBEIDSDUUR	BURGERLIJKE STAAT	GESLACHT	GODSDIENST	HANDICAP/CHRONISCHE ZIEKTE	LEEFTIJD	LEVENSOVERTUIGING	NATIONALITEIT	POLITIEKE GEZINDHEID	RAS	SEKSUELE GERICHTHEID	OVERIGE (NIET - WETTELIJKE) GRONDEN	ONBEKEND
ARBEIDSMARKT	3	0	0	21	20	9	21	0	1	1	51	3	8	0
BUURT/WIJK	0	0	0	0	1	4	0	0	0	0	29	8	2	0
COLLECTIEVE VOORZIENINGEN	0	0	1	5	0	14	1	0	7	1	27	0	6	0
COMMERCIELE DIENSTVERLENING	0	0	0	3	5	5	6	0	6	0	19	0	6	0
HORECA/AMUSEMENT	0	0	1	1	1	2	0	0	0	0	10	1	3	0
HUISVESTING	0	0	0	0	0	2	1	0	2	0	5	0	1	0
MEDIA EN RECLAME	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0
ONDERWIJS	0	0	1	2	8	2	2	0	1	0	19	0	2	0
OPENBARE RUIMTE	0	0	0	1	5	0	0	0	0	0	15	1	0	0
POLITIE/OM/VD	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	22	0	3	0
PRIVÉSFEER	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	3	1	0	0
PUBLIEKE/POLITIEKE OPINIE	0	0	0	6	3	0	0	0	0	6	53	9	2	0
SPORT EN RECREATIE	0	0	0	1	1	0	2	0	0	0	10	0	3	0
OVERIG	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0
TOTAAL	3	0	3	42	45	39	34	1	17	8	269	23	36	0

BIJLAGE 5: GEREgistREERDE MELDINGEN BIJ DE ADV IN 2016, NAAR WIJZE VAN DISCRIMINATIE EN DISCRIMINATIEGRONDEN

	ARBEIDSCONTRACT	ARBEIDSDUUR	BURGERLIJKE STAAT	GESLACHT	GODSDIENST	HANDICAP/CHRONISCHE ZIEKTE	LEEFTIJD	LEVENSOVERTUIGING	NATIONALITEIT	POLITIEKE GEZINDHEID	RAS	SEKSUELE GERICHTHEID	OVERIGE (NIET - WETTELIJKE) GRONDEN	ONBEKEND
BEDREIGING	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	5	0	0	0
GEWELD	0	0	0	1	3	1	0	0	0	0	7	2	1	0
OMSTREDEN BEHANDELING	3	0	3	34	26	32	34	1	17	4	122	1	31	0
VIJANDIGE BEJEGENING	0	0	1	8	16	9	0	0	0	5	155	22	4	0
OVERIG	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	3	0	0	0
ONBEKEND	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TOTAAL	3	0	4	43	47	42	34	1	17	9	292	25	36	0

BIJLAGE 6: GEREgistREERDE MELDINGEN IN 2016 BIJ POLITIE-EENHEID DEN HAAG ALSMEDE HET AANTAL MELDINGEN PER 1.000 INWONERS, ALLE GEMEENTEN IN HAAGLANDEN EN HOLLANDS MIDDEN, NAAR DISCRIMINATIEGROND

	AANTAL INWONERS	AANTAL GEREgistREERDE DISCRIMINATIE- INCIDENTEN			AANTAL GEREgistREERDE DISCRIMINATIE- INCIDENTEN PER 1.000 INWONERS		
ALPHEN AAN DEN RIJN	107.960	36	28	29	0,34	0,26	0,27
BODEGRAVEN-REEUWIJK	33.451	2	9	1	0,06	0,27	0,03
DELFT	101.034	31	36	27	0,31	0,36	0,27
DEN HAAG	519.988	403	252	183	0,79	0,49	0,35
GOUDA	71.189	63	48	40	0,89	0,07	0,56
HILLEGOM	21.089	4	5	12	0,19	0,24	0,57
KAAG EN BRAASSEM	26.108	2	6	1	0,08	0,23	0,04
KATWIJK	64.239	15	11	11	0,24	0,17	0,17
KRIMPENERWAARD	54.653	10	11	13	0,19	0,20	0,24
LEIDEN	122.561	44	46	52	0,36	0,38	0,42
LEIDERDORP	26.968	6	3	3	0,22	0,11	0,11
LEIDSCHEIDAM-VOORBURG	74.223	12	9	21	0,16	0,12	0,28
LISSE	22.606	4	2	6	0,18	0,09	0,27
MIDDEN-DELFLAND	18.873	2	4	2	0,11	0,21	0,11
NIEUWKOOP	27.433	4	2	5	0,15	0,07	0,18
NOORDWIJK	25.760	6	10	12	0,23	0,39	0,47
NOORDWIJKERHOUT	16.140	3	3	3	0,19	0,19	0,19
OEGSTGEEST	23.209	3	6	2	0,13	0,26	0,09
PIJNACKER-NOOTDORP	51.894	8	9	4	0,16	0,18	0,08
RIJSWIJK	49.328	30	16	12	0,63	0,33	0,24
TEYLINGEN	36.013	7	11	7	0,20	0,31	0,19
VOORSCHOTEN	25.211	2	5	2	0,08	0,20	0,08
WADDINXVEEN	26.072	4	9	7	0,16	0,39	0,27
WASSENAAR	25.885	5	10	5	0,19	0,39	0,19
WESTLAND	104.960	18	23	13	0,17	0,22	0,12
ZOETERMEER	124.107	31	31	28	0,25	0,25	0,23
ZOETERWOUDE	8.119	1	1	2	0,12	0,12	0,25
ZUIDPLAS	40.937	5	10	9	0,12	0,25	0,22

BIJLAGE 7: GEREgistreERDE MELDINGEN IN 2016 BIJ POLITIE-EENHEID DEN HAAG VAN ALLE GEMEENTEN IN HAAGLANDEN EN HOLLANDS MIDDEN, NAAR DISCRIMINATIEGROND

	GESLACHT	GODSDIENST	HANDICAP	LEVENSOVERTUIGING	RAS	ANTISEMITISME	SEKSUELE GERICHTHEID	ONBEKEND	OVERIG
ALPHEN AAN DEN RIJN	0	3	0	0	16	2	5	5	0
BODEGRAVEN-REEUWIJK	0	0	0	0	0	0	1	0	0
DELFT	0	4	0	0	7	4	5	7	0
DEN HAAG	3	20	0	1	72	24	54	14	0
GOUDA	1	4	0	0	22	1	3	9	0
HILLEGOM	0	1	0	0	5	1	4	1	0
KAAG EN BRAASSEM	0	0	0	0	0	0	1	0	0
KATWIJK	0	2	0	0	8	0	1	0	0
KRIMPENERWAARD	0	2	0	0	8	0	0	3	0
LEIDEN	0	7	1	0	19	4	15	6	0
LEIDERDORP	0	0	0	0	2	0	1	0	0
LEIDSCHENDAM-VOORBURG	0	2	0	0	6	2	8	3	0
LISSE	0	0	0	0	1	2	2	1	0
MIDDEN-DELFLAND	0	0	0	0	0	1	1	0	0
NIEUWKOOP	0	0	0	0	2	0	2	1	0
NOORDWIJK	0	1	0	0	3	2	2	4	0
NOORDWIJKERHOUT	0	0	0	0	2	1	0	0	0
OEGSTGEEST	0	0	0	0	0	0	0	2	0
PIJNACKER-NOOTDORP	0	0	0	0	2	0	2	0	0
RIJSWIJK	0	2	0	0	6	1	4	0	0
TEYLINGEN	0	1	1	0	2	0	0	4	0
VOORSCHOTEN	0	0	0	0	1	0	0	1	0
WADDINXVEEN	0	0	0	0	5	1	1	0	0
WASSENAAR	0	2	0	0	1	1	0	1	0
WESTLAND	0	1	0	0	5	3	4	1	0
ZOETERMEER	0	1	0	0	12	4	7	4	0
ZOETERWOUDE	0	0	0	0	2	0	0	0	0
ZUIDPLAS	0	1	0	0	4	0	3	1	0

BIJLAGE 8: GEREgistreERDE MELDINGEN BIJ POLITIE-EENHEID DEN HAAG VAN ALLE GEMEENTEN IN HAAGLANDEN EN HOLLANDS MIDDEN, NAAR WIJZE VAN DISCRIMINATIE

	BEDREIGING	BELEDIGING	MISHANDELING	OPRUING	UITSLUITING	VERNIELING/ BEKLADDING	OVERIG
ALPHEN AAN DEN RIJN	1	21	2	0	2	4	0
BODEGRAVEN-REEUWIJK	0	0	0	0	0	0	1
DELFT	1	15	3	0	0	7	1
DEN HAAG	12	135	13	5	1	20	8
GOUDA	1	24	1	1	1	10	3
HILLEGOM	1	10	0	0	0	1	0
KAAG EN BRAASSEM	0	1	0	0	0	0	0
KATWIJK	0	8	0	0	0	3	0
KRIMPENERWAARD	0	3	0	2	0	7	1
LEIDEN	2	40	2	1	0	8	3
LEIDERDORP	0	3	0	0	0	0	0
LEIDSCHENDAM-VOORBURG	1	13	3	0	0	3	1
LISSE	0	3	0	0	0	2	1
MIDDEN-DELFLAND	0	1	0	0	0	1	0
NIEUWKOOP	0	2	1	1	0	0	1
NOORDWIJK	0	8	0	0	0	4	0
NOORDWIJKERHOUT	0	3	0	0	0	0	0
OEGSTGEEST	0	0	0	0	0	2	0
PIJNACKER-NOOTDORP	0	3	0	0	0	1	0
RIJSWIJK	1	8	1	0	0	2	0
TEYLINGEN	0	1	0	0	0	4	2
VOORSCHOTEN	0	1	0	0	0	1	0
WADDINXVEEN	1	5	1	0	0	0	0
WASSENAAR	0	3	0	0	0	2	0
WESTLAND	1	9	0	0	0	3	0
ZOETERMEER	1	15	4	0	1	7	0
ZOETERWOUDE	0	1	0	0	0	1	0
ZUIDPLAS	0	6	0	1	0	2	0

BIJLAGE 9 AANTAL REGULIERE MELDINGEN VAN DE POLITIE EN DE ADV IN 2016, NAAR POLITIEDISTRICT EN MAATSCHAPPELIJK TERREIN

	EINDTOTAAL	58	71	54	79	112	91	183	245	105	82	512	568
	SPORT EN RECREATIE	4	1	2	3	2	3	3	10	3	3	14	20
	PUBLIEKE/POLITIEKE OPINIE	0	13	0	9	0	10	0	34	0	5	0	71
	PRIVÉSFEER	0	0	0	1	0	1	0	4	0	0	0	6
	POLITIE/OM/VD	0	3	0	3	0	4	0	15	0	5	0	30
	OVERIG	3	0	2	1	6	0	2	4	6	0	19	5
	OPENBARE RUIMTE	14	2	24	2	34	4	48	11	38	4	158	23
	ONDERWIJS	3	2	4	7	5	9	6	15	6	5	24	38
	MEDIA EN RECLAME	4	0	0	2	13	1	19	3	4	0	40	6
	HUISVESTING	0	1	0	2	0	2	0	7	0	1	0	13
	HORECA/AMUSEMENT	2	5	1	2	5	2	5	12	5	6	18	27
	COMMERCIEËLE DIENSTVERLENING	3	13	0	10	0	3	6	20	4	9	13	55
	COLLECTIEVE VOORZIENINGEN	1	10	0	9	0	12	5	21	1	10	7	62
	BUURT/WIJK	23	2	17	4	40	13	76	16	33	6	189	41
	ARBEIDSMARKT	1	19	4	24	7	27	13	73	5	28	30	171
	ZOETERMEER- LEIDSCHENDAM / VOORBURG (POLITIE)												
	ZOETERMEER- LEIDSCHENDAM / VOORBURG (ADV)												
	WESTLAND-DELFT (POLITIE)												
	WESTLAND-DELFT (ADV)												
	LEIDEN - BOLLENSTREEK NOORD (POLITIE)												
	LEIDEN - BOLLENSTREEK NOORD (ADV)												
	DEN HAAG (POLITIE)												
	DEN HAAG (ADV)												
	ALPHEN AAN DEN RIJN - GOUDA (POLITIE)												
	ALPHEN AAN DEN RIJN - GOUDA (ADV)												
	EINDTOTAAL (POLITIE)											30	171
	EINDTOTAAL (ADV)											19	5